

Hakemli Makale

**LİSELERİN, İÇKİLİ YERLERİN VE  
KAHVEHANELERİN SOKAK ÜZERİNDE OLUŞAN  
SUÇA ETKİSİ – BURSA ÖRNEĞİ<sup>1</sup>**

Hacı DURU\*

**ÖZET**

*Çalışmada, rutin aktivite, suç örüntüsü ve sosyal düzensizlik teorilerinin birleşiminden oluşan bir modele dayanılarak liselerin, içkili yerlerin ve kahvehanelerin sokak blokları üzerinde oluşan suça etkisi incelenmektedir. Bursa Emniyet Müdürlüğü ve Türkiye İstatistik Kurumu'ndan elde edilen veriler hiyerarşik lineer modelleme tekniği kullanılarak regresyon analizine tabi tutulmuştur. Çalışma sonuçları, muhtemel üçüncü değişkenlerin etkileri de kontrol edildiği halde,*

---

<sup>1</sup> Bu makale, yazarın yayınlanmamış doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

\* Dr., Isparta, Keçiborlu, Emniyet Müdürü

*üzerinde lise, içkili yer ve kahvehane bulunan sokak bloklarında daha fazla suç oluştuğunu göstermektedir. Ayrıca, sosyal düzensizlik teorisiyle ilişkili değişkenlerin birbirleriyle olan beklenmedik ilişkileri sosyal düzensizlik teorisinin Türkiye ortamı için yeniden üretilmesi gerektiğine işaret etmektedir.*

**Anahtar Kelimeler:** *liseler, içkili yerler, kahvehaneler, suç, hiyerarşik lineer modelleme*

## **THE EFFECT OF HIGH SCHOOLS, ON-PREMISE ALCOHOL OUTLETS, AND COFFEE-HOUSES ON CRIME ON STREET BLOCKS - BURSA EXAMPLE**

### **ABSTRACT**

*In this study, the effects of high schools, on-premise alcohol outlets, and coffee-houses are examined based on an integration of crime opportunity and social disorganization theories. Data coming from Bursa Police Department and Turkish Statistics Institute are analyzed using hierarchical linear modeling techniques. The results of*

*the study show that controlling for possible third variables, street blocks with high schools, on-premise alcohol outlets, and coffee-houses host more crime than other street blocks. Moreover, the unexpected interrelationships among social disorganization variables imply that social disorganization theory should be re-theorized for Turkey.*

**Keywords:** *high schools, on-premise alcohol outlets, coffee-houses, crime, hierarchical linear modeling*

## I. GİRİŞ

Suçun mekân üzerindeki dağılımı rastgele değildir. Bazı yerlerde daha çok, bazı yerlerde ise daha az suç işlenir. Ampirik araştırmalar da bunun böyle olduğunu göstermişlerdir. Mesela, çokça bilinen üç çalışmada Shaw ve McKay<sup>2</sup>, Weiburd ve arkadaşları<sup>3</sup> ve

---

<sup>2</sup> Shaw, C. R., ve McKay, H. D. (1942). *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

Sherman ve arkadaşları<sup>4</sup> suçun mahalle, sokak bloğu ve ‘yerler’ seviyesindeki dağılımını incelemiş ve bu dağılımın rastgele olmadığını bulmuşlardır. Shaw ve McKay<sup>5</sup> Şikago’nun şehir merkezine yakın mahallelerinin diğer mahallelere nazaran hep daha fazla suç ve suçlu barındırdığını bulmuşlardır. Weisburd ve arkadaşları<sup>6</sup> Seattle’ın sokak bloklarında meydana gelen suçların sayılarını incelemiş ve suçların yaklaşık yarısının sokak bloklarının yalnızca %4-5’inde meydana geldiğini bulmuşlardır. Sherman ve arkadaşları<sup>7</sup> ise polise yapılan ihbarları incelemiş ve bu ihbarların yaklaşık yarısının söz konusu yerlerin (*places*) %3’ünden geldiğini ortaya koymuşlardır. Sherman ve arkadaşları<sup>8</sup> yeri bina, durak, kavşak gibi “çıplak gözle bakıldığında tek seferde ve tamamen görülebilen sabit bir mekân” olarak tanımlamışlardır.

---

3 Weisburd, D., Bushway, S., Lum, C., ve Yang, S.-M. (2004). Trajectories of crime at places: A longitudinal study of street segments in the city of Seattle. *Criminology*, 42(2), 283-321.

4 Sherman, L. W., Gartin, P. R., ve Buerger, M. E. (1989). Hot spots of predatory crime: Routine activities and the criminology of place. *Criminology*, 27(1), 27-55.

<sup>5</sup> Shaw, C. R., ve McKay, H. D.

<sup>6</sup> Weisburd, D., Bushway, S., Lum, C., ve Yang, S.-M.

<sup>7</sup> Sherman, L. W., Gartin, P. R., ve Buerger, M. E.

<sup>8</sup> A.g.e.

Suçun rastgele olmayan bu dağılımını anlamak adına teoriler ortaya atılmıştır. Bu teoriler iki ana gruba ayrılmaktadır. Birincisi, suç olaylarının dağılımını anlamaya yönelik olan ortamsal teorilerdir<sup>9</sup>. Ortamsal teorilere göre bazı yerlerde daha fazla suç işlenir, çünkü buralarda daha fazla suç fırsatı vardır<sup>10</sup>. Mesela, bazı yerlerde diğer yerlere nazaran çalınacak daha çok eşya vardır. İkincisi, suçluluk oranlarının dağılımını anlamaya yönelik olan ekolojik teorilerdir<sup>11</sup>. Ekolojik teorilere göre bazı yerlerde daha fazla suçlu kişi yaşamaktadır; çünkü buralarda ya suç yeterince kontrol edilmemektedir ya da bir şekilde teşvik edilmektedir. Mesela, bazı mahallelerde insanlar yanlış yapıldığını gördüklerinde müdahale edip o yanlış düzeltmezler. Veya bazı mahallelerde, toplumun genelinde yanlış olarak tanımlanan davranışlar yanlış olarak görülmez.

Ampirik araştırmalar yukarıda sözü edilen iki gruptaki teorileri de destekler niteliktedir<sup>12</sup>. Ama bu teorilerle ilgili Türkiye’de

---

<sup>9</sup> Weisburd, D., Bushway, S., Lum, C.; Yang, S.-M.; Cohen, L. E., ve Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588-608.

<sup>10</sup> Felson, M., ve Clarke, R. V. (1998). *Opportunity Makes the Thief: Practical Theory for Crime Prevention*. London: Crown.

<sup>11</sup> Weisburd, D., Bushway, S., Lum, C.; Yang, S.-M.; Shaw, C. R., ve McKay, H. D.

<sup>12</sup> Wilkinson, D. L. (2007). Local social ties and willingness to intervene: Textured views among violent urban youth of neighborhood social control dynamics and

situations. *Justice Quarterly*, 24(2), 185-220; Warner, B. D. (2007). Directly intervene or call the authorities? A study of forms of neighborhood social control within a social disorganization framework. *Criminology*, 45(1), 99-129; Stewart, E. A., ve Simons, R. L. (2006). Structure and culture in African American adolescent violence: A partial test of the "Code of the Street" thesis. *Justice Quarterly*, 23(1), 1-33; Lowenkamp, C. T., Cullen, F. T., ve Pratt, T. C. (2003). Replicating Sampson and Groves's test of social disorganization theory: Revisiting a criminological classic. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 40(4), 351-373; Moneroff, J. D., Sampson, R. J., ve Raudenbush, S. W. (2001). Neighborhood inequality, collective efficacy, and the spatial dynamics of urban violence. *Criminology*, 39(3), 517-559; Rountree, P. W., ve Warner, B. D. (1999). Social ties and crime: Is the relationship gendered? *Criminology*, 37(4), 789-814; Veysey, B. M., ve Messner, S. F. (1999). Further testing of social disorganization theory: An elaboration of Sampson and Groves's "Community Structure and Crime". *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 36(2), 156-174; Bellair, P. E. (1997). Social interaction and community crime: Examining the importance of neighbor networks. *Criminology*, 35(4), 677-704; Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., ve Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277(5328), 918-924; Warner, B. D., ve Rountree, P. W. (1997). Local social ties in a community and crime model: Questioning the systemic nature of informal social control. *Social Problems*, 44(4), 520-536; Warner, B. D., ve Pierce, G. L. (1993). Reexamining social disorganization theory using calls to the police as a measure of crime. *Criminology*, 31(4), 493-517; Sampson, R. J., ve Groves, W. B. (1989). Community structure and crime: Testing social-disorganization theory. *The American Journal of Sociology*, 94(4), 774-802; Miethe, T. D., Stafford, M. C., ve Long, J. S. (1987). Social differentiation in criminal victimization: A test of routine activities/lifestyle theories. *American Sociological Review*, 52(2), 184-194; Cohen, L. E., Kluegel, J. R., ve Land, K. D. (1981). Social inequality and predatory criminal victimization: An exposition and test of a formal theory. *American Sociological Review*, 46(5), 505-524; Hindelang, M. J., Gottfredson, M. R., ve Garofalo, J. (1978). *Victims of Personal Crime*. Cambridge, Mass: Ballinger.

Liselerin, İçkili Yerlerin ve Kahvehanelerin Sokak Üzerinde Oluşan Suça Etkisi  
Bursa Örneği

---

yapılmış çalışma sınırlıdır<sup>13</sup>. Bu çalışmanın amacı da bu eksikliği kapatmaktır.

Roncek ve arkadaşları<sup>14</sup> Amerika'da yaptıkları çalışmada liselerin ve içkili yerlerin suça etkisi olduğunu bulmuşlardır. Daha spesifik olarak, üzerinde lise veya içkili yer bulunan sokak bloklarındaki suç sayısının diğer sokak bloklarına nazaran daha fazla olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca, liselerin ve içkili yerlerin suça etkisinin, sokak bloklarının içinde bulunduğu mahalle ortamına göre farklılaştığını da bulmuşlardır. Bu bulgular yukarıda sözü edilen teorilerle uyumludur.

---

<sup>13</sup> Örn: Mus, E. (2010). Examining Violent and Property Crimes in the Provinces of Turkey for the years of 2000 and 2007. Virginia Commonwealth University, Richmond, Virginia; Gok, O. (2009). Structural Disadvantage, Terrorism, and Non-Terrorist Violent Crime in Turkey. University of Cincinnati, Cincinnati, Ohio; Basibuyuk, O. (2008). Social (Dis)organization and Terror Related Crimes in Turkey. University of North Texas; Comerter, N., Kar, M. (2007). Economic and social determinants of the crime rate in Turkey: Cross- section analysis. Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi, 62(2), 37-57; Koseli, M. (2006). Poverty, Inequality & Terrorism Relationship in Turkey. Virginia Commonwealth University, Richmond, Virginia ve Topçuoğlu, T (2013) Türkiye'de polise kayıtlı suçların rutin aktiviteler teorisi açısından bölgesel dağılımı, Polis Bilimleri Dergisi, 15(13), 125-147.

<sup>14</sup> Roncek, D. W., ve Maier, P. A. (1991). Bars, blocks, and crime revisited: Linking the theory of routine activities to the empiricism of "Hot Spots". Criminology, 29(4), 725-754; Roncek, D. W., ve Faggiani, D. (1985). High Schools and crime: A replication. The Sociological Quarterly, 26(4), 491-505; Roncek, D. W., & LoBosco, A. (1983). The effect of High School on crime in their neighborhoods. Social Science Quarterly, 64(3), 598-613.

Bu çalışmada da benzer bir test Türkiye'den alınan veriler kullanılarak tekrarlanmaktadır. Çalışmanın devamında ise önce suçun mekân üzerindeki dağılımıyla ilgili teoriler anlatılmaktadır. Daha sonra Türkiye ortamında liselerin, içkili yerlerin ve kahvehanelerin suça etkisi tartışılmaktadır. Üçüncü bölümde ampirik araştırma için kullanılan veriler ve araştırmanın metodolojisi anlatılmaktadır. Dördüncü bölümde araştırmanın bulguları sunulup tartışılmaktadır. En son bölümde ise çalışma sonuçlandırılmaktadır.

## II. TEORİ

Suçun mekân üzerindeki dağılımı rutin aktiviteler, suç örüntüsü ve sosyal düzensizlik teorileri ile bu teorilerin birleşiminden oluşan entegre bir model kullanılarak anlaşılabilir. Aşağıda bu teoriler tek tek incelenmekte ve sonrasında da bu üç teorinin birleşiminden oluşan entegre bir model ortaya konulmaktadır.



### A. Rutin Aktiviteler Teorisi

Rutin aktiviteler teorisine (*routine activities theory*) göre suçun işlenebilmesi için üç unsurun zaman ve mekân üzerinde bir araya gelmesi gerekir: (1) motive olmuş (yani, suç işlemeye hazır/niyetli) bir saldırgan, (2) uygun bir hedef<sup>15</sup> ve (3) hedefi saldırgandan koruyacak bir koruyucunun *yokluğu*<sup>16</sup>. Bu üç unsur zaman ve mekân üzerinde bir araya gelirse suç işlenebilir; yoksa suçun işlenmesi mümkün değildir. Bu üç şey bir araya geldiğinde suç için fırsat oluştu demektir. Bir yerde ne kadar suç işlendiği, orada ne kadar çok suç fırsatı olduğuna bağlıdır.

Rutin aktiviteler teorisi ilk olarak Cohen ve Felson<sup>17</sup> tarafından Amerika'da suç sayılarındaki anormal artışı anlamak adına ortaya atılmıştır. Suç, sosyoekonomik durumla ters ilişkilidir.

---

15 Uygun hedef suçun türüne göre değişmektedir. Mesela, hırsızlık suçu için uygun hedef boş bir ev veya işyeri olabilirken gasp suçu için uygun hedef yaşlı, çocuk, kadın gibi kendini gaspçıdan koruyamayacak kadar zayıf bir kişi olabilmektedir. Tecavüz suçu için uygun hedef cinsel istekleri tatmin edebilecek bir kişidir. Oto hırsızlığı için uygun hedef sahibi başında olmayan bir otodur.

<sup>16</sup> Cohen, L. E., ve Felson, M.; Koruyucu, ille de bir insan olmak zorunda değildir. Çelik kapı, alarm sistemi veya kapıda bağlı bir köpek de koruyucu olabilir. Ayrıca sokakta işlenen suçlar için sokak üzerinde bulunan ve suç oluşması durumunda müdahale edebilecek herhangi bir kişi de koruyucudur. Koruyucunun asıl fonksiyonu hedefi saldırgandan korumak değil, motive olmuş saldırganın risk algısını etkileyerek suçu işlemekten caydırmasıdır.

<sup>17</sup> A.g.e.

Sosyoekonomik durumdaki iyileşme suçta azalmayı getirir. Fakat 1970'li yıllarda Amerika'da sosyoekonomik anlamda iyileşme yaşanmasına rağmen suç sayılarında azalma değil, artış yaşanmıştır. Bu anormal durumu anlamak adına rutin aktiviteler teorisi ortaya atılmıştır<sup>18</sup>.

Cohen ve Felson<sup>19</sup>, 1970'li yıllarda eğitim seviyesinin yükseldiğini, kadınların daha çok iş hayatına atıldığını, insanların zenginleştiğini, ailelerin arabalar alıp yazları tatile gitmeye başladıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumda evlerin boş yani korumasız kaldığını iddia etmişlerdir. Dolayısıyla ülke genelinde daha çok suç fırsatı oluşmuş ve evden hırsızlık olayları artmıştır. Kadınlar iş hayatına atıldıkları için güvenli ev ortamından ayrılıp sokaklara çıkmışlardır. Bu durumda nispeten daha korumasız hale gelmiş ve kendileri tecavüz, gasp, yankesicilik gibi suçlara daha çok maruz kalmışlardır; çünkü bu türlü suçlar için daha çok fırsat oluşmuştur. Ekonomik durumdaki iyileşmeyle evlere yükte hafif pahada ağır daha çok eşya girmeye başlamıştır. Yani, uygun hedeflerin sayısı artmış ve dolayısıyla suç fırsatları artmıştır. Onun için de evden hırsızlık

---

<sup>18</sup> A.g.e.

<sup>19</sup> A.g.e.

olayları artmıştır. Cohen ve Felson<sup>20</sup> yukarıdakilere benzer örneklere ve daha fazlasına çalışmalarında yer vermektedirler.

Rutin aktiviteler teorisi birçok kez test edilmiş ve bu testlerden bir kısmında teoriyi destekler bulgulara ulaşılmıştır<sup>21</sup>.

### B. Suç Örüntüsü Teorisi

Rutin aktiviteler teorisi, “suç ancak üç şey bir araya gelirse oluşur” demekle aslında sözü eksik bırakmış; bu üç şeyin ne tür yerlerde (ve hangi zamanlarda) bir araya geleceği ile ilgili birşey söylememiştir. Suç örüntüsü teorisi (*crime pattern theory*) bu eksikliği kapatmayı amaçlamıştır<sup>22</sup>.

---

<sup>20</sup> A.g.e.

<sup>21</sup> Örn, Felson, M., ve Clarke, R. V.; Miethe, T. D., Stafford, M. C., ve Long, J. S.; Messner, S. F., ve Blau, J. R. (1987). Routine leisure activities and rates of crime: A macro-level analysis, *Social Forces*, 65(4), 1035-1052; Sampson, R. J., ve Wooldredge, J. D. (1987). Linking the micro- and macro- level dimensions of lifestyle- routine activity and opportunity models of predatory victimization. *Journal of Quantitative Criminology*, 3(4), 371-393; Cohen, L. E., Kluegel, J. R., ve Land, K. D. (1981); Cohen, L. E., ve Felson, M.; Cohen, L. E., Felson, M., ve Land, K. C. (1980). Property crime rates in the United States: A macrodynamic analysis, 1947-1977; with ex ante forecasts for the mid-1980s. *American Sociological Review*, 86(1), 90-118.

<sup>22</sup> Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (2003). Anticipating the displacement of crime using the principles of environmental criminology. *Crime Prevention*

Suç örüntüsü teorisinin suçun mekân üzerindeki dağılımıyla ilgili temel kavramları şunlardır: yerler (*nodes*), yollar (*paths*), kıyılar (*edges*), suç üreticileri (*crime generators*) ve suç çekicileri (*crime attractors*)<sup>23</sup>. *Yerler*, ev, okul, işyeri, alışveriş merkezi, spor kompleksi ve eğlence yeri gibi insanların temel aktivitelerinin gerçekleştiği yerlerdir. İnsanlar bir yerden diğerine bunlar arasındaki *yollar* üzerinde gidip gelirler<sup>24</sup>.

*Kıyılar*, farklı iki bölgeyi birbirinden ayıran coğrafi unsurlardır. Mesela, yerleşim yeri ile sanayi sitesi arasındaki bir ana cadde veya gecekondu mahallesi ile imarlı bir mahalle arasındaki demiryolu *kıyıdırlar*<sup>25</sup>.

*Suç üreticileri*, okul, alışveriş merkezi, otobüs terminali, stadyum gibi birçok insanın suç işlemek dışındaki amaçlarla bir araya

---

Studies, 16, 119-148.; Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (1999). A theoretical model of crime hot spot generation. *Studies on Crime and Crime Prevention*, 8(1), 7-26.; Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (1995). Criminality of place: Crime generators and crime attractors. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 3(3), 1-26.; Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (1993). Nodes, paths and edges: Considerations on the complexity of crime and the physical environment. *Journal of Environmental Psychology*, 13(1), 3-28.

<sup>23</sup> Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (1995).

<sup>24</sup> Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (1993).

<sup>25</sup> Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (1993).

Liselerin, İçkili Yerlerin ve Kahvehanelerin Sokak Üzerinde Oluşan Suça Etkisi  
Bursa Örneği

---

geldikleri yerlerdir. Suç üreticileri esasen insanların ortak yerleridir. Buralarda birçok insan, yani, birçok motive olmuş saldırgan ve uygun hedef bir araya geldiği için birçok suç fırsatı vardır. Onun için de buralar suç üretirler. *Suç çekicileri* ise, kumarhaneler, genelevler gibi insanların özellikle suç işlemek amacıyla ziyaret ettikleri yerlerdir, çünkü buralarda suç fırsatlarının olduğu bilinir<sup>26</sup>.

Suç örüntüsü teorisine göre suç fırsatları en çok suç üreticilerinde, suç çekicilerinde, bunlara açılan işlek yollarda ve kıyılarda<sup>27</sup> yoğunlaşır. Yani motive olmuş saldırgan, uygun hedef ve

---

<sup>26</sup> A.g.e.

<sup>27</sup> Kıyılarda daha çok suç oluşur çünkü buralarda kıyının her iki yanının sakinleri de dikkat çekmeden gezip dolaşabilirler. Mesela, iş yerlerinin yoğun olarak bulunduğu bir mahalle ile yerleşim yerlerinin yoğun olarak bulunduğu iki mahalleyi düşünün. Bu iki mahalle arasındaki cadde bir kıyıdır. Veya gecekondulu mahallesi ile imarlı bir mahalleyi düşünün. Bu iki mahalle arasındaki demiryolu da bir kıyıdır. Suçlu kişiler, iş yerlerinin yoğun olarak bulunduğu mahallelerde ve gecekondulu mahallelerinde daha rahat gezebilirler, çünkü buralarda dikkat çekmezler. Ama imarlı ve yerleşim yerlerinin yoğun olarak bulunduğu mahallelerde rahatca gezemezler; oralarda dikkat çekerler. Onun için bu türden mahallelerin içlerine kadar girip, mesela hırsızlık yapamazlar (Bernasco, W., ve Block, R. (2009). Where offenders choose to attack: A discrete choice model of robberies in Chicago. *Criminology*, 47(1), 93-130). Halbuki kıyılar üzerinde, mesela imarlı bir mahalle ile gecekondulu mahallesi arasındaki bir demiryolunda, veya işyerlerinin yoğun olarak bulunduğu bir mahalle ile yerleşim yerlerinin yoğun olarak bulunduğu bir mahalle arasındaki bir cadde üzerinde dikkat çekmeden bulunabilirler. Kimse onları durdurup “burada ne işin var” diye sormaz. Dolayısıyla, suçlu kişilerin kıyılar üzerinde bulunma ihtimali daha fazladır ve kıyılar üzerindeki yerlerden daha çok hırsızlık olur.

hedefi saldırgandan koruyacak koruyucunun *yokluğu* en çok buralarda bir araya gelirler; onun için de suç en çok buralarda işlenir<sup>28</sup>.

Suç örüntüsü teorisinin ampirik testleri teoriyi destekler niteliktedir<sup>29</sup>.

### C. Sosyal Düzensizlik Teorisi

Sosyal düzensizlik teorisi (*social disorganization theory*) mahalle seviyesinde bir teoridir ve suç olaylarından daha çok suç işleyenlerin oranıyla ilişkilidir<sup>30</sup>. Teoriye göre bir mahalledeki suçluluk oranı o mahallenin sosyal yapısıyla ilişkilidir. Sosyal yapı, mahalledeki sosyal etkileşimlere, sosyal etkileşimler de sosyal

---

<sup>28</sup> Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (1995).

<sup>29</sup> Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (2003); Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (1999); Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (1995); Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (1993).

<sup>30</sup> Shaw, C. R., ve McKay, H. D. Burada bir kavram kargaşasını önlemek için şu notu düşmek gerekir. Shaw ve McKay yaptıkları çalışmada mahallelerin suç oranlarını değil (yani mesela “suç sayısı / nüfus \* 10000” değil), suç işleyenlerin oranlarını (yani “suçlu çocuk sayısı / nüfus \* 1000”) incelemişlerdir. Dolayısıyla sosyal düzensizlik teorisinin daha çok suçla değil, suç işleyenlerin oranlarıyla ilişkili olduğunu söylemek doğru olur.

kontrole etki eder<sup>31</sup>. Sosyal kontrolün daha az olduğu mahallelerde suçluluk oranı diğer mahallelere nazaran daha yüksektir<sup>32</sup>.

Sosyal düzensizlik teorisine göre sosyal kontrole etki eden yapısal özellikler şunlardır: (1) fakirlik (veya ekonomik dezavantaj), (2) nüfus hareketliliği, (3) etnik heterojenlik, (4) aile yapısında bozulma ve (5) nüfus yoğunluğu (veya kentleşme)<sup>33</sup>. Bir mahallede bu sayılan özelliklerin seviyeleri yüksek olduğunda orada sosyal düzensizlik vardır. Sosyal düzensizlik seviyesinin yüksek olduğu mahallelerde de sosyal kontrol seviyesi daha düşüktür<sup>34</sup>.

Sosyal kontrolün zayıf olduğu mahallelerde insanlar gördükleri yanlışları düzeltme konusunda istekli değildirler<sup>35</sup>. Mesela, kavga edildiğini veya bir kadının kolundan çantasının kapılıp kaçıldığını görseler müdahale etmek istemezler. Bu türlü mahallelerde insanlar, diğer insanların (özellikle de gençlerin) yanlış şeyler

---

<sup>31</sup> Sampson, R. J., ve Groves, W. B.

<sup>32</sup> Bursik, R. J. (1988). Social disorganization and theories of crime and delinquency: Problems and prospects. *Criminology*, 26(4), 519-551.

<sup>33</sup> Sampson, R. J., ve Groves, W. B.

<sup>34</sup> Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., ve Earls, F.; Bursik, R. J., ve Grasmick, H. G. (1993). *Neighborhoods and Crime: The Dimensions of Effective Community Control*. New York: Macmillan.

<sup>35</sup> Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., ve Earls, F.

yaptıklarını gördüklerinde de müdahale etmek istemezler. Onun için de bu türlü mahallelerde suçluluk oranları daha yüksektir<sup>36</sup>.

Suç fırsatları açısından düşünülecek olursa sosyal kontrolün daha az olduğu mahallelerde suç fırsatlarının da daha fazla olduğu anlaşılır. Çünkü bu türlü mahallelerde daha çok motive olmuş saldırgan—suç fırsatının birinci unsuru—bulunur<sup>37</sup>. Yine bu mahallelerde hedefi saldırgandan koruyacak koruyucu—suç fırsatının üçüncü unsuru—da daha az bulunur<sup>38</sup>. Öte yandan, mesela ekonomik suçlar düşünülecek olursa bu türlü mahallelerde uygun hedef sayısının da az olduğu öne sürülebilir<sup>39</sup>.

---

<sup>36</sup> A.g.e.

<sup>37</sup> Bernasco, W., ve Luykx, F. (2003). Effects of attractiveness, opportunity and accessibility to burglars on residential burglary rates of urban neighborhoods. *Criminology*, 41(3), 981-1002.

<sup>38</sup> Bursik, R. J., ve Grasmick, H. G.

<sup>39</sup> Bir yerde suç fırsatlarının ne kadar çok olduğu motive olmuş saldırgan, koruyucu ve uygun hedeflerin miktarına bağlıdır. Suç fırsatları motive olmuş saldırganların sayısı ile doğru, koruyucu miktarıyla da ters orantılıdır. Sosyal açıdan düzensiz mahallelerde motive olmuş saldırgan sayısı daha fazla, koruyucu ise daha azdır. Suç fırsatları uygun hedeflerin sayısı ile de doğru orantılıdır. Ve sosyal açıdan düzensiz mahallelerde ekonomik suçlar açısından uygun hedeflerin sayısı daha azdır. Dolayısıyla, sosyal açıdan düzensiz mahallelerde suç sayısını pozitif yönde etki eden şartlar (motive olmuş saldırgan çokluğu, koruyucu azlığı) da, negatif yönde etki eden şartlar (uygun hedef azlığı) da mevcuttur. Bu durumda, sosyal açıdan düzensiz mahallelerde suç fırsatlarının daha fazla veya daha az olması suçun unsurlarından



Sosyal düzensizlik teorisi birçok kez test edilmiş ve teoriyi destekleyen bulgulara ulaşılmıştır<sup>40</sup>.

#### **D. Entegre Bir Model**

Yukarıda bahsedilen üç teorinin önermeleri aşağıda şekli sunulan entegre bir model ile bir araya getirilebilir. Rutin aktiviteler teorisine göre suç ancak suç fırsatı varsa, yani suçun üç unsuru zaman ve mekân üzerinde bir araya gelmişse işlenebilir<sup>41</sup>. Aşağıdaki şekilde suç fırsatları ve suç arasındaki ilişki ortadaki ve en sağdaki

---

hangisinin (motive olmuş saldırgan mı, koruyucu eksikliği mi, uygun hedef mi) daha önemli bir etken olduğuna bağlıdır. Bu soru henüz cevaplanmış değildir.

<sup>40</sup> Warner, B. D.; Wilkinson, D. L.; Stewart, E. A., ve Simons, R. L.; Kurbin, C. E., ve Weitzer, R. (2003). Retailory homicide: Concentrated disadvantage and neighborhood culture. *Social Problems*, 50(2), 157-180; Lowenkamp, C. T., Cullen, F. T., ve Pratt, T. C. (2003); Barnett, C., ve Mencken, F. C. (2002). Social disorganization theory and the contextual nature of crime in nonmetropolitan counties. *Rural Sociology*, 67(3), 372-393; Moneroff, J. D., Sampson, R. J., ve Raudenbush, S. W.; Rountree, P. W., ve Warner, B. D.; Veysey, B. M., ve Messner, S. F.; Bellair, P. E.; DeFronzo, J. (1996). Welfare and burglary. *Crime & Delinquency*, 42(2), 223-230; DeFronzo, J. (1997). Welfare and homicide. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 34(3), 395-; Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., ve Earls, F.; Warner, B. D., ve Rountree, P. W.; Krivo, L. J., ve Peterson, R. D. (1996). Extremely disadvantaged neighborhoods and urban crime. *Social Forces*, 75(2), 619-648; Warner, B. D., & Pierce, G. L.; Bachman, R. (1991). An analysis of American Indian homicide: A test of social disorganization and economic deprivation at the reservation county level. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 28(4), 456-471; Sampson, R. J., ve Groves, W. B.

<sup>41</sup> Cohen, L. E., ve Felson, M.

kutucuklarla ifade edilmiştir. Suç fırsatlarının ne türlü yerlerde daha çok bir araya geleceğiyle ilgili suç örüntüsü ve sosyal düzensizlik teorileri fikir verirler. Suç örüntüsü teorisine göre suç fırsatları en çok insanların ortak yerlerinde—yani, suç üreticilerinde—bu yerler arasındaki ana yollar, kıyılar ve suç çekicilerinde bulunur<sup>42</sup>. Bütün bunlar fizik ortamla, yani mekânın nasıl kullanıldığıyla—evsel, endüstriyel, ticari vb.—ilişkilidir. Suç örüntüsü teorisinin ana kavramları aşağıdaki şekilde sol üstteki kutucukla ifade edilmiştir. Sosyal düzensizlik teorisine göre ise, suçlu kişiler (motive olmuş saldırganlar) ve sosyal kontrol eksikliği (koruyucu eksikliği) en çok sosyal açıdan düzensiz mahallelerde bulunurlar<sup>43</sup>. Yani, suç fırsatları en çok sosyal açıdan düzensiz mahallelerde bulunur. Sosyal düzensizlik teorisinin ana kavramları aşağıdaki şekilde sol alttaki kutucukla ifade edilmiştir.

Sunulan bu entegre modele göre suç fırsatları hem sokak bloğu seviyesindeki fizik ortamla, hem de mahalle seviyesindeki sosyal ortamla ilişkilidir. Aşağıda, bu model baz alınarak liselerin, içkili yerlerin ve kahvehanelerin suç fırsatlarına, dolayısıyla da suç

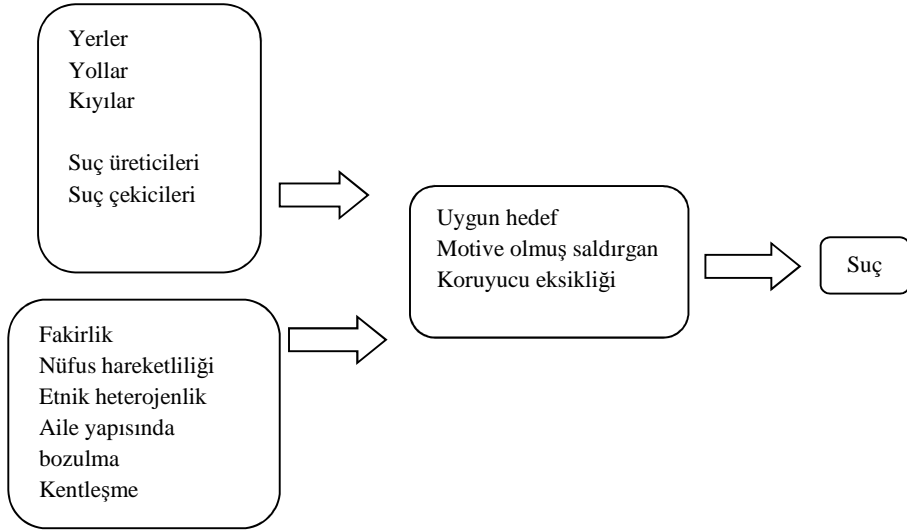
---

<sup>42</sup> Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (1993).

<sup>43</sup> Sampson, R. J., ve Groves, W. B.; Bursik, R. J., ve Grasmick, H. G.

## Liselerin, İçkili Yerlerin ve Kahvehanelerin Sokak Üzerinde Oluşan Suça Etkisi Bursa Örneği

sayılarına olan etkisi tartışılacaktır. Ayrıca mahalle ortamının bu etkiyi nasıl koşullandırdığı da anlatılacaktır.



### E. Liseler, İçkili Yerler ve Kahvehanelerin Suça Etkisi

Fizik ortam, yani mekânın nasıl kullanıldığı motive olmuş saldırganlar ile uygun hedeflerin ne sıklıkla bir araya geldiğiyle ilişkilidir. Motive olmuş saldırganlar ve uygun hedefler, özellikle kişilere karşı işlenen suçlar açısından en çok çarşı ve pazarlarda, park-

bahçelerde, eğlence yerleri gibi evsel olmayan mekânlarda bir araya gelirler<sup>44</sup>. Dolayısıyla, evsel olmayan mekânların daha fazla olduğu sokak blokları üzerinde daha çok suç oluşur, çünkü buralarda daha çok suç fırsatı vardır.

Evsel olmayan mekânlarda daha çok suç fırsatı vardır; ancak evsel olmayan her mekânın suç fırsatları üzerindeki etkisi aynı seviyede değildir. Suç fırsatlarının çokluğu mekânın türüne göre değişir<sup>45</sup>. Mesela, içkili yerlerle alışveriş yerlerindeki, alışveriş yerleriyle ibadethanelerdeki suç fırsatları farklı seviyelerdedir. Bunun nedeni, her bir mekân türünün kendisine mahsus rutin aktiviteleri ve davranış kurallarının olmasıdır<sup>46</sup>. Mesela, içkili yerlerdeki rutin aktiviteler ve davranış kuralları ile alışveriş yerlerindeki rutin aktiviteler ve davranış kuralları birbirinden farklıdır. İbadethanelerdeki rutin aktiviteler ve davranış kuralları ise her

---

<sup>44</sup> Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (1995). Evden hırsızlık, aile içi şiddet ve benzeri suçlar açısından uygun hedefler bu suçların tanımları gereği ancak evsel mekanlarda bir araya gelirler. Ancak bu suçlar toplamda polisin haberdar olduğu suçların daha az bir kısmını oluşturmaktadır. Mesela, bu çalışma için kullanılan veri tabanında evden hırsızlık sayısı suçların toplam sayısının yüzde yirmisini oluşturmaktadır. Dolayısıyla, motive olmuş saldırganların ve uygun hedeflerin daha çok evsel olmayan mekanlarda bir araya geldiğini söylemek doğrudur.

<sup>45</sup> Eck, J. (1994). Drug Markets and Drug Places: A Case-Control Study of the Spatial Structure of Illicit Drug Dealing. University of Maryland, College Park.

<sup>46</sup> A.g.e.

ikisinden de farklıdır. Bunlar arasında, içkili yerlerdeki rutin aktiviteler ve davranış kuralları suçla en çok ilişkili olanlarıdır. Onun için de içkili yerlerde daha çok suç fırsatı vardır. Dolayısıyla, üzerinde içkili yer bulunan sokak bloklarında da daha fazla suç işlenmesi beklenir.

İçkili yerlerin rutin aktiviteleri suçla daha çok ilişkilidir, çünkü alkol insanların öz-kontrol seviyelerine olumsuz etki yapar. Öz-kontrol, insanları suç işlemekten alıkoyan en önemli etkenlerden birisidir<sup>47</sup>. Öz-kontrol seviyesi daha düşük insanların daha fazla suç isledikleri bilinmektedir. Ayrıca, insanlarda öz-kontrol seviyesinin durumsal olarak değiştiği de bilinmektedir<sup>48</sup>. Alkol, öz-kontrol seviyesini düşüren önemli bir etkidir. Onun için alkollü kişilerin buldukları mekanlarda kavga-gürültü daha çok olur. Hatta alkollü kişiler bazen öz-kontrol seviyelerini iradi olarak düşürerek alkollü olmalarını suç işlemek için bahane olarak da kullanırlar<sup>49</sup>. Bu yönüyle de alkollü mekanlarda ve etraflarında daha fazla suç fırsatı olduğu

---

<sup>47</sup> Gottfredson, M. ve Hirschi T. (1990). *A General Theory of Crime*, Stanford, CA: Stanford University Press.

<sup>48</sup> Horney, Julie (2006). An alternative psychology of criminal behavior, *Criminology*, 44(1): 1-16.

<sup>49</sup> Alaniz, M. L., Cartmill, R. S., ve Parker, R. N. (1998). Immigrants and violence: The importance of neighborhood context. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 20(2), 155-174.

söylenbilir. Ayrıca alkollü mekanlardan çıkan insanların gasp, yağma, yankesicilik ve benzeri suçların mağduru olma ihtimalleri de daha fazladır. Bu nedenle de alkollü mekanlarda suç fırsatlarının daha fazla olduğu söylenbilir. Hâlbuki alışveriş merkezleri, ibadethaneler ve benzeri, insanların çoğunluğunun ayık olarak buldukları mekanlarda bu türden riskler daha azdır. Mekânların müdavimleri de oralarda oluşan suç fırsatlarının miktarını etkilerler. Ampirik araştırmalar (16-24 yaş arası) genç erkeklerin daha çok suç işlediğini göstermiştir<sup>50</sup>. Dolayısıyla, genç erkeklerin takıldığı mekânlarda daha çok suç fırsatı vardır; çünkü buralarda motive olmuş saldırgan sayısı daha fazladır. Onun için de genç erkeklere hitap eden mekânların çok olduğu sokak bloklarında daha fazla suç işlenmesi beklenir.

Bu çalışmada kahvehanelerle suç arasındaki ilişki de incelenmiştir. Kahvehaneler ile suç arasındaki ilişki (eğer varsa) daha önce hiç çalışılmamış bir konudur. Aslında, kahvehaneler ile suç arasında bir ilişki olabileceğine dair bir teori de öne sürülmemiştir. Ancak, araştırmacı, mesleki tecrübelerine dayanarak kahvehaneler ve

---

<sup>50</sup> Blumstein, A., Cohen, J., ve Farrington, D. P. (1988). Criminal career research: Its value for criminology. *Criminology*, 26(1), 1-35; Farrington, D. P. (1986). Age and crime. *Crime and Justice*, 7, 189-250.

suç arasında bir ilişki olabileceğini tahmin etmiş ve bu araştırma ile onu test etmiştir<sup>51</sup>. Dolayısıyla bu çalışma kahvehaneler açısından keşfedici nitelikte bir araştırmadır.

Fizik ortamla ilgili yukarıdaki önermelerden yola çıkılarak aşağıdaki hipotezler öne sürülebilir:

---

<sup>51</sup> Bu çalışma, araştırmacının doktora tezinden uyarlanarak hazırlanmıştır. Belirtildiği gibi, kahvehanelerle suç arasında bir ilişki olabileceğine dair öne sürülmüş bir teori yoktur. Ancak araştırmacının mesleki tecrübeleri böyle bir ilişki olabileceği yönünde ilham vermiştir ve bu tahmin özünde keşfedici olan bu araştırma ile test edilmiştir. Kahvehaneler ile suç arasında neden ilişki olabileceğine dair bahsedilen doktora tezine bakılabilir: Duru, H. (1010). Crime on Turkish Streetblocks: An Examination of the Effects of High-Schools, On-Premise Alcohol Outlets, and Coffeeshouses, yayımlanmamış doktora tezi, Cincinnati Üniversitesi, Ohio, A.B.D. Kahvehaneler ile suç arasında bir ilişki olabileceği tahmininin arka planında şunlar vardır. Araştırmacı, 1990ların sonunda Polis Akademisinden mezun olarak Türk polis teşkilatında göreve başlamıştır. O yıllarda polis, umuma açık yerlerde ring halinde veya ana caddeler üzerine kurdukları noktalarda sabit halde arama-taramalar yapmaktadır. Bu türden arama taramalara polis jargonunda “uygulama” denir. Uygulamalar ile polis kaçak durumunda işlediği suç nedeniyle aranan kaçak durumundaki şahısları bulup yakalamayı ve suça konu olmuş eşyayı bulmayı amaçlamıştır. Araştırmacının da çok defa katıldığı bu uygulamalarda, uygulama ring halinde yapıldığında polisin en çok gittiği mekanlar kahvehanelerdir. Polisin ne yaptığını bildiği varsayılırsa, yani suçlu kişilerin takıldığı mekânları bildiği varsayılırsa, kahvehaneler ile suç arasında bir ilişki olması gerektiği düşünülebilir. Ancak bu daha önce test edilmemiş, mantiki delillere dayanmayan, yalnızca polisin tecrübelerine ve önsözlerine dayanan bir tahmindir. Bu tahminin test edilmesi gerekir. İşte, keşfedici nitelikte olan bu çalışma ile bu önsezi test edilmektedir.

Hipotez 1. Üzerinde lise bulunan sokak bloklarında daha çok suç işlenir. (Liselerde çok sayıda motive olmuş saldırgan ve uygun hedef biraraya geldiği için.)

Hipotez 2. Üzerinde içkili yer bulunan sokak bloklarında daha çok suç işlenir. (İçkili yerlerin rutin aktiviteleri ve davranış kuralları ve bu mekanlarda sosyal ve öz kontrol seviyesinin düşük olması nedeniyle.)

Hipotez 3. Üzerinde kahvehane bulunan sokak bloklarında daha çok suç işlenir. (Kahvehanelerin büyük oranda genç erkeklere hitap eden mekanlar olması<sup>52</sup> ve ayrıca buraların rutin aktiviteleri ve davranış kuralları nedeniyle.)

Suç fırsatları mahalle seviyesindeki sosyal ortamla da ilgilidir. Mahallelerin sosyal yapıları sosyal kontrol seviyesini etkiler<sup>53</sup>. Sosyal kontrol seviyesi de motive olmuş saldırganların miktarını ve koruyucu (*eksikliği*) seviyesini etkiler<sup>54</sup>. Dolayısıyla, mahallelerin sosyal yapısal özellikleri mahallelerde oluşan suç

---

<sup>52</sup> Demren, C. (2007). Coffee House Masculinity: A Case of a Gecekondu District in Ankara. Hacettepe University, Ankara.

<sup>53</sup> Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., ve Earls, F.

<sup>54</sup> Bursik, R. J., ve Grasmick, H. G.



fırsatlarını ve suç sayısını etkilerler. Bu nedenle mahalle seviyesi için de aşağıdaki hipotez öne sürülebilir.

Hipotez 4. Mahallelerin sosyal yapısal özellikleri ile oluşan suç sayısı arasında ilişki vardır.

Sokak bloklarındaki fizik ortam ile mahallelerdeki sosyal ortamın suç üzerinde bağımsız etkileri vardır. Ancak bu etkilerin birbirleriyle etkileşimleri de söz konusu olabilir<sup>55</sup>. Mesela, liselerin suç üzerindeki etkisi, lisenin içinde bulunduğu mahallenin sosyal ortamına göre farklılaşabilir. Yani, liselerin suça etkisi sosyal açıdan düzensiz mahallelerde farklı seviyede, düzenli mahallelerde daha farklı seviyede olabilir. Roncek ve arkadaşları da Amerika'da yaptıkları çalışmada bunun böyle olduğunu ortaya koymuşlardır<sup>56</sup>. Bu nedenle beşinci olarak aşağıdaki hipotez öne sürülebilir.

Hipotez 5. Liselerin/içkili yerlerin/kahvehanelerin suça etkisi, bunların içinde buldukları mahallelerin sosyal yapısal özelliklerine göre farklılaşır<sup>57</sup>.

---

<sup>55</sup> Wilcox, P., Land, K. C., ve Hunt, S. A. (2003). *Criminal Circumstance: A Dynamic Multicontextual Criminal Opportunity Theory*. New York: Hawthorne.

<sup>56</sup> Roncek, D. W., ve Faggiani, D.; Roncek, D. W., ve LoBosco, A.

<sup>57</sup> Roncek ve arkadaşları (Roncek, D. W., ve Faggiani, D. (1985), Roncek, D. W., ve LoBosco, A. (1983)) Amerika'da yaptıkları benzeri çalışmalarda liselerin suç

Bir sonraki bölümde bu hipotezlerin nasıl test edildiği anlatılacaktır.

---

üzerindeki etkisinin lisenin bulunduğu mahalle demografik ve imar özelliklerine göre farklılaştığını bulmuşlardır. Daha spesifik olarak, liseler üzerinde buldukları sokak bloğu üzerindeki suç sayısını artırmaktadır. Ama bu artış, genç nüfusun daha fazla olduğu mahallelerde ve fakirler için inşa edilmiş kamu projelerinin bulunduğu mahallelerde diğer mahallelere nazaran daha fazladır. Wilcox ve arkadaşlarının (Wilcox, P., Land, K. C., ve Hunt, S. A. (2003)) da mahalle seviyesindeki etkenler ile sokak bloğu seviyesindeki etkenlerin etkileşimi üzerine bir teorileri bulunmaktadır. Bu teoride aşağı seviyede üç ve yukarı seviyede üç olmak üzere altı kavram ileri sürülmektedir. Bunlar, bireysel seviyede, motive olmuş suçluya açıklık, uygun hedef olma durumu ve koruma; yukarı seviyede, motive olmuş suçlulara açıklık, uygun hedef olma durumu ve sosyal bağlar ile sosyal kontroldür. Wilcox ve arkadaşları aşağı ve yukarı seviyedeki bu altı değişken arasında toplam dokuz etkileşim formüle etmişlerdir. Bu çalışmada da mahalle seviyesindeki etkenler ile sokak bloğu seviyesindeki etkenlerin etkileşimleri Wilcox ve arkadaşlarının teorisinden esinlenilerek formüle edilmiştir (hipotez bu teoriye dayanılarak ortaya atılmıştır). Ancak zaten oldukça karışık olan bu konuda okuyucunun kafasını daha fazla karıştırmamak için hipotezlerin yönü belirlenmemiştir. Yani, mesela, “liselerin suça etkisi sosyal düzensizlik seviyesinin daha fazla olduğu mahallelerde diğer mahallelere nazaran daha kuvvetlidir” denilebilirdi. Ama bu durumda, her bir mekan türü için (yani, lise, içkili mekan ve kahvehane) için ayrı ayrı hipotezler üretmek gerekirdi. Ayrıca bu çalışmanın esas alındığı tez Amerika’da sosyal düzensizliğin göstergelerinin (fakirlik, heterojenlik, vb.) Türkiye’de birbirleriyle ilişkili olmadığını göstermiştir. Bu duruma üretilmesi gereken hipotez sayısı bir dergi makalesine sığmayacak kadar çok olurdu. Bu nedenle kısaca mekanlarla suç arasındaki ilişkinin mahallelerin sosyal ortamlarına göre farklılaşacağı hipotezi önerilmiştir.

### III. METOD

Bu bölümde önce bu çalışma için kullanılan veriler anlatılmaktadır. Daha sonra ise analitik strateji, yani verilerin analizi için kullanılan istatistik teknikler ve gerekçeleri anlatılmaktadır.

#### A. Veri

Bu çalışma için kullanılan veriler beş farklı kaynaktan alınmıştır. Bunlar, Bursa Emniyet Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu, Bursa Kahvehaneciler Odası ve Oak Ridge Ulusal Laboratuvarı (ORNL) Global Nüfus Projesidir. Aşağıda ilk olarak kısaca bu kurumlardan hangi verilerin alındığı anlatılmaktadır.

*Bursa Emniyet Müdürlüğü.* Bursa Emniyet Müdürlüğü'nden 2003-2007 yıllarında meydana gelen ve polise intikal eden olaylara ilişkin veriler alınmıştır. Veri setinde her bir kayıt için olaya katılan kişiler ve bu kişilerin olaydaki rolü de dahil olmak üzere oldukça detaylı bilgiler mevcuttur. Ancak, bu çalışma için yalnızca olayın coğrafi koordinat bilgileri kullanılmıştır. Veri setinde 2003-2007 yıllarında meydana gelen toplam 74.057 olay kaydı yer almaktadır. Bu

kayıtlardan, 2003-2005 yıllarına ait olanların neredeyse tamamının coğrafi koordinat bilgileri bulunmaktadır. Ancak, 2006-2007 yıllarına ait kayıtların %20 (2006 için) ve %10'unda (2007 için) koordinat bilgisi bulunmamaktadır. Onun için, hipotez testlerinde 2003-2005 yıllarına ait verilerin kullanıldığı sonuçlar gösterilmiştir; 2006-2007 yıllarına ait veriler kullanılarak tekrar edilen analiz sonuçları ise gösterilen sonuçlarla çok benzerdir<sup>58</sup>.

Bursa Emniyet Müdürlüğü'nden ayrıca Bursa il merkezindeki mahalleler, cadde ve sokaklar ile polis sorumluluk bölgesinde bulunan eczaneler, fırınlar, oteller, ATM'ler, bankalar, içkili yerler, internet kafeler, hastaneler ve sağlık kuruluşları, camiler, akaryakıt istasyonları, spor tesisleri, park ve bahçeler ve okulları içeren dijital haritalar alınmıştır. Bu haritalarda, her biri farklı dosyalarda bulunan 157 mahalle, 6.537 cadde, 31.742 sokak, 462 eczane, 149 fırın, 62 otel, 153 ATM, 147 banka, 253 içkili yer, 562 internet kafe, 223 hastane veya sağlık kuruluşu, 342 cami, 35 akaryakıt istasyonu, 37

---

<sup>58</sup> Duru, H. (2010). Crime on Turkish Streetblocks: An Examination of the Effects of High-Schools, On-Premise Alcohol Outlets, and Coffeehouses, Cincinnati Üniversitesi, yayınlanmamış doktora tezi.

spor tesisi, 179 park ve bahçe ve 402 okul kaydı bulunmaktadır. Kayıtların tamamı polis sorumluluk bölgesinde bulunan yerlere aittir.

Cadde ve sokakların bulunduğu haritalar birleştirilerek ve işlenerek sokak blokları haritası oluşturulmuştur. Bu çalışma için sokak bloğu, geçmiş çalışmalarda olduğu gibi<sup>59</sup> “cadde veya sokağın iki kavşak veya bir kavşak ve bir çıkmaz arasında kalan iki tarafı” olarak tanımlanmaktadır. Oluşturulan yeni dosya 38.189 kayıt içermektedir. Sokak bloklarının uzunluğu dört metre ile on kilometre arasında değişmektedir. Bir kilometreden daha uzun sokak blokları (90 tane) analiz dışı bırakılmıştır.

Sokak blokları haritası oluşturulduktan sonra, diğer haritalarda bulunan kayıtlar ArcGis 9.2 programı kullanılarak sokak blokları ile ilişkilendirilmiştir. Yani, diğer haritalarda bulunan her bir kayıt en yakınında bulunan sokak bloğuna atanmıştır. Böylece, her bir

---

<sup>59</sup> Smith, W. R., Frazee, S. G., ve Davidson, E. L. (2000). Furthering the integration of routine activity and social disorganization theories: Small units of analysis and the study of street robbery as a diffusion process. *Criminology*, 38(2), 489-524, sf. 494; Taylor, R. B. (1997). Social order and disorder of street blocks and neighborhoods: Ecology, microecology, and the systemic model of social disorganization. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 34(1), 113-155; Taylor, R. B., Koons, B. A., Kurtz, E. M., Greene, J. R., ve Perkins, D. D. (1995). Street blocks with more nonresidential land use have more physical deterioration: Evidence from Baltimore and Philadelphia. *Urban Affairs Review*, 31(1), 120-136.

sokak bloğu üzerinde bulunan yer (örn., eczane, fırın, otel) sayısı hesaplanmıştır.

*Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK).* Türkiye İstatistik Kurumu'ndan Bursa il merkezinin mahalleleriyle ilgili 2000 yılı nüfus sayımına ait veriler elde edilmiştir. Elde edilen mahalle seviyesindeki veriler şunlardır: nüfus (yaş, cinsiyet ve doğum yerine göre ayrıştırılmış), medeni durum, eğitim durumu, iş durumu, hane halkı sayısı ve ev sahipliği durumu.

*ORNL Global Nüfus Projesi.* Risk altındaki nüfus büyüklüğünü kontrol etmek amacıyla ORNL Global Nüfus Projesi'nden LandScan 2008 Veriseti alınmıştır. LandScan 2008 Veriseti 84° Kuzey ve 90° Güney paralelleri arasındaki alanı kapsayan bir dijital dünya haritasıdır. Verisetinde 30-ark-saniyelik hücrelerden oluşan 20.880 satır ve 43.200 sütun bulunmaktadır. Bir ark-saniyelik hücre ekvatora yakın yerlerde yaklaşık çeyrek kilometre karelik alanı ifade etmektedir.

LandScan 2008 Veriseti tabii ve insan yapısı felaket durumlarında risk altındaki nüfus büyüklüğünü tahmin etmek üzere

oluşturulmuştur<sup>60</sup>. Verisetindeki her hücrenin değeri, o alanda 24 saatlik zaman dilimi içinde bulunması muhtemel insan sayısını ifade eder (yani, *geçici nüfusu*). Bu değer hesaplanırken nüfus sayımları, yüksek çözünürlüklü görüntüler ve görüntü işleme algoritmaları kullanılmıştır. Ayrıca yerin eğimi, yollara yakınlık, alan/yer örtüsü, gece ışıkları ve nüfus yoğunluğu faktörleri de hesaplamalarda dikkate alınmıştır.

LandScan 2008 Veriseti kullanılarak Bursa'da polis sorumluluk bölgesinde bulunan mahallelerin geçici nüfusları hesaplanmıştır.

*Bursa Kahvehaneciler Odası*. Bursa Kahvehaneciler Odası'ndan Bursa'daki odaya kayıtlı kahvehanelerin adresleri alınmıştır. Oda'dan alınan dosyada 2009 yılı itibariyle aktif 3.737 kayıt bulunmaktadır. Bu kayıtlara göre odaya kayıtlı üç tür üye vardı: kahve satıcıları, kahvehaneler ve çay ocakları. Kayıtlardan 2.407'si

---

<sup>60</sup> Dobson, J. E., Bright, E. A., Coleman, P. R., ve Bhaduri, B. L. (2003). Landscan: A global population database for estimating population at risk, V. Mesev (Ed.), *Remotely Sensed Cities* (ss. 267-279). Londra ve New York: Taylor and Francis içinde; Dobson, J. E., Bright, E. A., Coleman, P. R., Durfee, R. C., ve Worley, B. A. (2000). Landscan: A global population database for estimating populations at risk. *Photogrammetric Engineering and Remote Sensing*, 66, 849-857.

kahvehanedir. Bunlardan 1.996'sı polis sorumluluk bölgesindedir. Bu kayıtlardan 181'i mükerrer kayıt olduğu için silinmiştir.

Polis sorumluluk bölgesinde bulunan kahvehanelerin adresleri [maps.google.com](https://maps.google.com) programında aratılmıştır. Bulunabilen kayıtların (1.365 tane, toplamın %75'i) coğrafi koordinatları kullanılarak kahvehaneler için bir dijital harita oluşturulmuştur. Daha sonra kahvehaneler için oluşturulan bu harita sokak blokları için oluşturulan harita üzerine oturtularak sokak blokları üzerindeki kahvehane sayıları hesaplanmıştır.

### **B. Analitik Strateji**

Elde edilen veriler; haritalar, tanımlayıcı istatistikler ve hiyerarşik lineer regresyon analizi teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler ve haritalar yardımıyla suçun ve suça etki etmesi muhtemel faktörlerin dağılımları incelenmiştir. Hiyerarşik lineer regresyon analizi kullanılarak da hipotezler test edilmiştir. Bu arada regresyon analizinde suça etki etmesi muhtemel ama bu çalışmada ilgi odağı olmayan faktörler de kontrol edilmiştir.



Hiyerarşik regresyon modeli kullanmanın gerekçesi, bağımsız değişkenlerin sokak bloğu ve mahalle olmak üzere iki farklı seviyede olmalarıdır. Sokak blokları mahalleler içinde kümelenmişlerdir. Aynı mahalle içinde kümelenmiş sokak bloklarının bağımsız ve bağımlı değişkenler açısından alacağı değerler farklı mahalleler içinde kümelenmiş sokak bloklarına nazaran birbirlerine daha çok benzerler; mesela, bir mahallede bir sokak bloğu üzerinde çok suç oluşuyorsa büyük ihtimalle aynı mahallenin diğer sokaklarında da çok suç oluşuyordur. Yani, bu değişkenlerin aralarında aynı mahalle içinde bulunmaktan kaynaklanan bir korelasyon vardır. Bu korelasyon kontrol edilmezse regresyon analizindeki standart hatalar gerçekte var olandan daha düşük çıkabilmekte ve hatalı yorumlara yol açabilmektedir. Onun için, farklı seviyelerdeki analiz birimlerinin birbiri içinde kümelendiği durumlarda hiyerarşik regresyon analizi tekniğinin kullanılması gerekir<sup>61</sup>.

Hiyerarşik lineer regresyon analizinde Poisson dağılımı esas alınmıştır. Bunun nedeni, bağımlı değişkenin kesik sayılardan

---

<sup>61</sup> Raudenbush, S. W., ve Bryk, A. S. (2002). Hierarchical Linear Models: Applications and Data Analysis Methods, İkinci Baskı. Thousand Oaks, Kaliforniya: Sage Publications, Ltd.

oluşması (yani, devamlı bir değer olmaması) ve sıfırın altındaki değerlerin mümkün olmamasıdır. Yani, suç sayısı buçuklu veya eksi bir değer alamazlar. Bu türlü dağılımlarda lineer regresyon analizi için gerekli varsayımlar karşılanmış olmaz. Onun için de Poisson regresyon modeli en uygun modeldir<sup>62</sup>.

Poisson regresyon modellerinde *maruz kalma oranı* (*exposure rate*) diye bir ölçü vardır ve bu ölçü sabit veya değişken olarak belirlenebilir. Maruz kalma oranı—çok basit bir anlatımla—bağımlı değişkenin pozitif değerler alabilmesi için gereken fırsat aralığının büyüklüğüdür. Mesela, bağımlı değişkenin öğrencilerin okul devamsızlığı sayısı olduğu düşünülünce; öğrenciler, ancak okulun açık olduğu günlerde devamsızlık yapabilirler; tatil günlerinde devamsızlık yapmaları teknik olarak mümkün değildir. Onun için, öğrencilerin okul devamsızlığına *maruz kalma oranları*—yani devamsızlık yapabilecekleri fırsat aralıkları—okulun açık olduğu gün sayısıdır ve bu oran bütün öğrenciler için *sabittir*. Bağımlı değişkenin trafik cezası sayısı olduğu düşünülecek olursa; her bir sürücünün trafik cezasına *maruz kalma oranı*—yani trafik cezası alabilecekleri

---

<sup>62</sup> Osgood, D. W. (2000). Poisson-based regression analysis of aggregate crime rates. *Journal of Quantitative Criminology*, 16(1), 21-43.

fırsat aralığı—farklı farklı olacaktır; çünkü her bir sürücü farklı sürelerde araç kullanır. Daha fazla araç kullanan sürücülerin maruz kalma oranı daha fazla, daha az araç kullanan sürücülerin maruz kalma oranı da daha az olacaktır. Böyle bir durumda maruz kalma oranı *değişken* olarak belirlenebilir ve araç kullanma süresi *maruz kalma oranı* değişkeni olarak belirlenebilir. Bu çalışmadaki analizlerde bağımlı değişken sokak blokları üzerindeki suç sayısıdır. Daha uzun olan sokak bloklarında daha fazla suç oluşması muhtemeldir, çünkü daha uzun sokak blokları üzerindeki fırsat aralığı veya maruz kalma oranı, daha kısa olan sokak bloklarına nazaran daha fazladır. Onun için, bu çalışmada sokak bloğu uzunluğu (loglanmış<sup>63</sup> olarak) maruz kalma oranı değişkeni olarak kullanılmıştır.

Hiyerarşik lineer regresyon analizlerinde analiz birimi olarak birinci seviyede sokak blokları, ikinci seviyede ise mahalleler kullanılmıştır. Sokak bloğu üzerinde meydana gelen suç sayısı analizin bağımlı değişkenini oluşturmaktadır. Bu değişken, 2003-2005

---

<sup>63</sup> Bir sayıyı loglamak demek sayıyı logaritmik olarak dönüştürmek demektir. Örneğin:  $\log(10) = 2,302585$ ,  $\log(100) = 4,60517$ ,  $\log(1000) = 6,907755$ ,  $\log(10000) = 9,21034$ . Sayılar loglandığında sağa yatkın değişkenlerin dağılımları normal dağılıma daha çok benzer hale gelirler. Böylece de bu değişkenlerle standard regresyon analizi yapılabilir.

yıllarında sokak blokları üzerinde meydana gelen suç sayıları toplanarak hesaplanmıştır. Analizler 2006-2007 yıllarına ait suç verileri kullanılarak tekrarlanmış ve çok benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Analizlerde kullanılan bağımsız değişkenler aşağıdakilerden oluşmaktadır. Sokak bloğu seviyesinde üç asıl bağımsız değişken ve beş de kontrol değişkeni kullanılmıştır. Asıl bağımsız değişkenler sokak bloğu üzerinde bulunan (1) liselerin, (2) içkili yerlerin ve (3) kahvehanelerin sayılarıdır. Kontrol değişkenleri ise (1) sokak bloğunun uzunluğu, (2) sokak bloğunun cadde mi, sokak mı üzerinde olduğu ve (3) sokak bloğunun iki mahalleyi birbirinden ayıran bir sınır konumunda olup olmadığı, (4) sokak bloğu üzerindeki evsel olmayan mekan sayısı ile (5) sokak bloğu üzerindeki cami sayısıdır<sup>64</sup>.

---

<sup>64</sup> Bu çalışmada kullanılan analiz birimleri sokak blokları ve mahallelerdir. Sokak blokları mahalleler içinde kümelenmişlerdir. Onun için, her bir sokak bloğunu bir mahalleyle ve yalnızca bir tek mahalleyle ilişkilendirmek gerekir. İki mahalle arasında sınır konumunda olan sokak bloklarının o iki mahalleden hangisiyle ilişkilendirileceği bir problemdir. Bu problemi çözmenin yollarından birisi bu sokak bloklarını analiz dışı bırakmaktır. Ancak, bu türlü sokak bloklarında daha fazla suç oluşması beklenir, çünkü suç örüntüsü teorisine göre bu türlü sokakların kıyı konumunda olma ihtimali daha fazladır (Brantingham ve Brantingham 1995). Problemi çözmenin bir diğer yolu ise sınır konumunda olan sokak bloğunu iki mahallelerden herhangi birisine rastgele atamaktır. Bu çalışmada, geçmiş benzer çalışmalar da örnek alınarak sınır konumundaki sokak blokları mahallelere rastgele atanmıştır; Long, A. D. (2005). Residential community identification and

Kontrol değişkenleri şu gerekçelerle oluşturulmuştur. Daha uzun olan sokak bloklarında daha fazla suç oluşması beklenir. Onun için sokak bloğu uzunluğunun kontrol edilmesi gerekir. Caddeler üzerinde, sokaklara nazaran daha fazla suç oluşması beklenir, çünkü caddeler sokaklara nazaran daha işlektirler ve movite olmuş saldırganlar ve uygun hedeflerin caddeler üzerinde bir araya gelme ihtimali daha yüksektir. Onun için sokak bloğunun cadde mi, sokak mı üzerinde olduğunun da kontrol edilmesi gerekir. Mahalleler arasında sınır konumunda olan sokak blokların suç örüntüsü teorisinde anlatılan kıyı kavramıyla örtüşmektedir. Onun için bu türden sokak bloklarında daha fazla suç oluşması beklenir<sup>65</sup>. Onun için sınır konumundaki sokak bloklarının etkisinin de kontrol edilmesi gerekir. Sokak bloğu uzunluğu Poisson modelinde maruz kalma oranı değişkeni olarak belirlenmiştir. Diğer değişkenler ise modellerde bağımsız değişkenler olarak kullanılmışlardır.

Mahalle seviyesinde, mahallelerin sosyal yapısal özelliklerinin göstergeleri olarak beş bağımsız değişken oluşturulmuştur. Bunlar (1) ekonomik dezavantaj, (2) boşanmış nüfus

---

psychological well-being: The predictive utility of self-identity as situated in the street block as social group and physical place. Society for Community Research Action. Champaign, Illinois.

<sup>65</sup> Bakınız dipnot 27.

oranı, (3) başka ülkede/şehirdede doğmuş nüfus oranı, (4) kiracı (kiralık evde oturan) nüfus oranı ve (5) geçici nüfustur. Bu değişkenler, sosyal düzensizlik teorisindeki şu kavramların göstergeleri olarak kullanılmıştır: Ekonomik dezavantaj (= mahallelerin ortaokul diploması olmayan nüfus oranları ve işsiz nüfus oranlarının z değerleri<sup>66</sup> toplamı) fakirliğin göstergesi, boşanmış nüfus oranı aile yapısındaki bozulmanın göstergesi, başka ülkede/şehirdede doğmuş nüfus oranı etnik heterojenliğin göstergesi ve kiracı nüfus oranı nüfus hareketliliğinin göstergesi. Bu değişkenler için kullanılan verilerin tamamı TÜİK'ten alınmıştır.

Bu noktada başka ülkede/şehirdede doğmuş nüfus oranı değişkeni ile ilgili şunu belirtmek gerekir. Sosyal düzensizlik teorisi Amerika'da ortaya atılmış bir teoridir ve etnik/ırksal heterojenlik kavramı gerçek anlamıyla etnik/ırksal heterojenliği ifade etmektedir. Teoriye göre etnik/ırksal açıdan farklı gruplar farklı normlara sahiptirler ve neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusunda farklı düşünürler. Bu türlü mahallelerde yaşayan insanlar yanlış olduğunu

---

<sup>66</sup> Bir durumun Z değeri, durum değeri ile değişkenin ortalaması arasındaki farkın değişkenin standart sapmasına oranıdır. Formülü:  $Z = (\text{durum değeri} - \text{ortalama}) / \text{standart sapma}$

düşündükleri bir davranışla karşılaştıklarında bile müdahale etmek istemezler, çünkü kendileri için yanlış olan bir davranış başka bir ırk/etnisite için normal görülebilir. Dolayısıyla, etnik/ırksal anlamda heterojen olan mahallelerde sosyal kontrol seviyesi daha düşüktür.

Türkiye’de, Amerika’da olduğu gibi farklı etnisitelerden bahsetmek mümkün değildir. Türkler’in dışındaki en büyük etnik grup Kürtler’dir ve Türkler ve Kürtler’in moral değerleri arasında Türk ve Kürt olmaktan kaynaklanan belirgin bir farklılık yoktur. Ancak yine de Türkiye’nin değişik bölgelerinde yaşayan insanlar farklı kültürlere sahiptirler ve bu farklılık mahallelerin sosyal kontrol seviyelerine etki edebilir. Bu nedenle sosyal düzensizlik teorisindeki etnik/ırksal heterojenlik kavramıyla birebir örtüşmese de var olması muhtemel benzer bir etkiyi anlamak için başka ülkede/şehirde doğmuş nüfus oranı değişkeni oluşturulmuştur.

Mahalle seviyesindeki son değişken geçici nüfustur. Sosyal düzensizlik teorisine göre nüfus yoğunluğu/kentleşme suçla doğru orantılıdır. Nüfusun yoğun olduğu yerlerde sosyal kontrol seviyesi daha düşüktür, çünkü ortam birbirini tanımayan insanlarla doludur. İnsanlar, yabancıların işlerine genelde karışmak istemezler. Nüfus yoğunluğunun bir diğer etkisi de suç fırsatları aracılığıyla. Nüfusun

yoğun olduğu yerlerde motive olmuş saldırganlar ve uygun hedefler daha çoktur. Bu nedenlerden dolayı buralarda daha çok suç oluşması beklenir.

Geçmiş çalışmalarda nüfus yoğunluğunun göstergesi olarak genelde nüfus sayımı verileri kullanılmıştır. Belli bir yerde ikamet eden insanların fazlalığı nüfusun yoğunluğunun göstergesi olarak algılanmıştır. Ancak LandScan 2008 Veriseti'nden alınan geçici nüfus ölçüsü nüfusun yoğunluğu ve suç fırsatlarının çokluğunun daha iyi bir göstergesidir. Bu nedenle nüfus sayımı verileri yerine geçici nüfus değişkeni kullanılmıştır.

#### **IV. BULGULAR**

Bu çalışmada kullanılan veriler üç şekilde analiz edilmiştir. Önce, suçun mekân üzerindeki dağılımının rastgele olmadığını ve bu dağılımın evsel olmayan mekân kullanımıyla ilişkili olduğunu göstermek üzere haritalar sunulmaktadır. Daha sonra, hiyerarşik regresyon analizlerinde kullanılan değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri sunulmuştur. En sonda ise hipotezlerin test edildiği



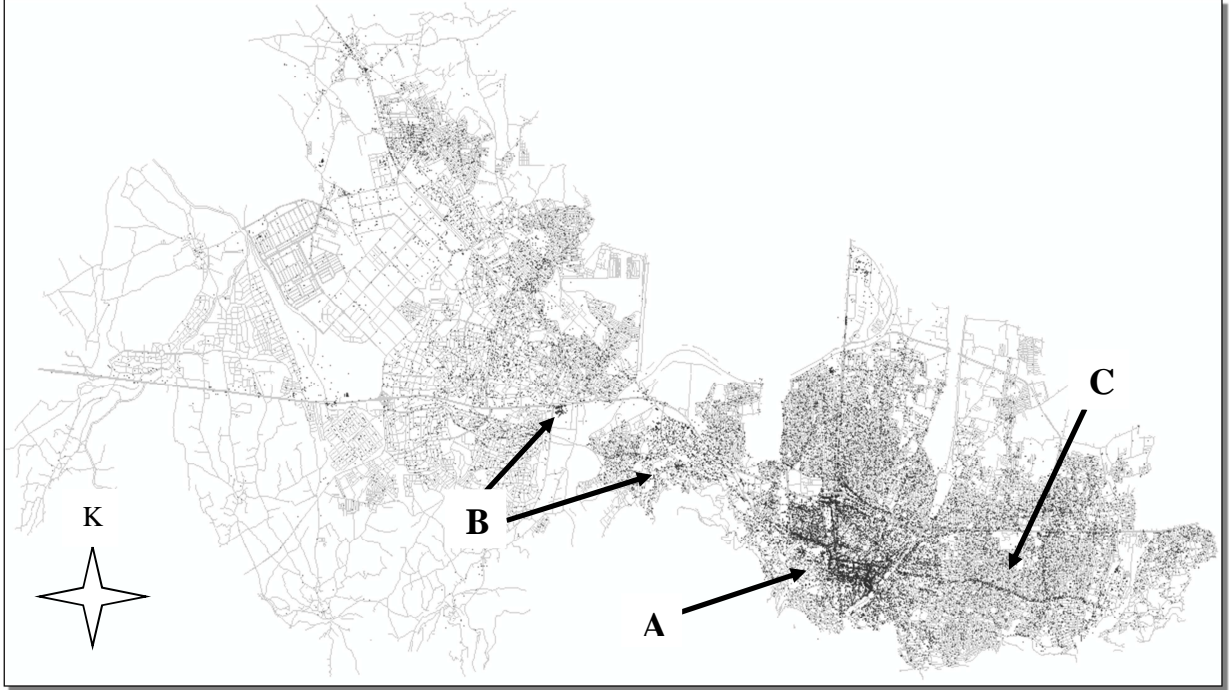
Liselerin, İçkili Yerlerin ve Kahvehanelerin Sokak Üzerinde Oluşan Suça Etkisi  
Bursa Örneği

---

hiyerarşik regresyon analizlerinin sonuçları sunulmuştur. Aşağıda bu sıraya göre bulgular tartışılmaktadır.

Şekil 1’de Bursa il merkezinde 2000 yılı itibariyle polis sorumluluk bölgesinde bulunan sokak blokları ve suçların bu bloklar üzerindeki dağılımı görülmektedir. Şekilde, toplam 38.189 çizgi (sokak blokları için) ve 2003-2005 yıllarında meydana gelen suç olaylarını ifade eden 32.373 nokta vardır. Şekilde açıkça görülmektedir ki suç şehrin belli yerlerinde yoğunlaşmıştır ve dikkat çeken üç husus vardır. Birincisi, suçun en yoğun olduğu yer şehrin merkezi, yani (A) ile gösterilen yerdir. İkincisi, suçun şehir merkezi dışında da yoğunlaştığı yerler vardır (mesela (B) ile işaret edilen iki nokta). Buralar ve benzeri diğer noktalar Bursa’nın suç üreticileridir. Üçüncüsü, suç ana caddeler üzerinde de yoğunlaşmıştır, mesela (C) ile işaret edilen caddede olduğu gibi.

*Şekil 1. Bursa il merkezinde polis sorumluluk bölgesinde işlenen suçların dağılımı haritası, 2003-2005*



*Şekil 2. Bursa il merkezinde polis sorumluluk bölgesinde merkezi mahallelerde işlenen suçların dağılımı haritası, 2003-2005*



Liselerin dağılımında, şehir merkezinin hemen güneyindeki yoğunlaşmadan başka kayda değer bir yoğunlaşma görülmektedir. Şehir merkezinin güneyi Bursa'nın en eski yerleşim yerleri olduğu için liselerin buralarda yoğunlaşması beklenen bir durumdur. Bursa

nüfusunun büyük bölümü uzun süre bu bölgede yoğunlaştığı için liselerin de bu bölgede yoğunlaşması beklenir. Eğitim kurumları, bir kere inşa edildikten sonra çok uzun süre yıkılmadıkları için de bu bölgedeki yoğunlaşma korunmuştur.

İçkili yerlerin dağılımında ise kayda değer yoğunlaşmalar görülmektedir. Dikkat çeken en önemli yoğunlaşma şehir merkezinden kuzey istikametine giden ana cadde üzerinde görülmektedir. Şehir merkezinde doğu-batı istikametindeki birkaç ana cadde üzerinde de yoğunlaşmalar görülmektedir. Bunlara ilaveten, şehrin doğusunda ve batısında içkili yerlerin yoğunlaştığı caddeler dikkat çekmektedir. İçkili yerlerde görülen bu türlü yoğunlaşmalar beklenen bir durumdur. İçkili yerlerin mahalle aralarında rastgele dağılmış olmaları beklenmez.

Liselerin, İçkili Yerlerin ve Kahvehanelerin Sokak Üzerinde Oluşan Suça Etkisi  
Bursa Örneği

*Şekil 3. Bursa il merkezinde polis sorumluluk bölgesinde liselerin dağılımı haritası, 2009*

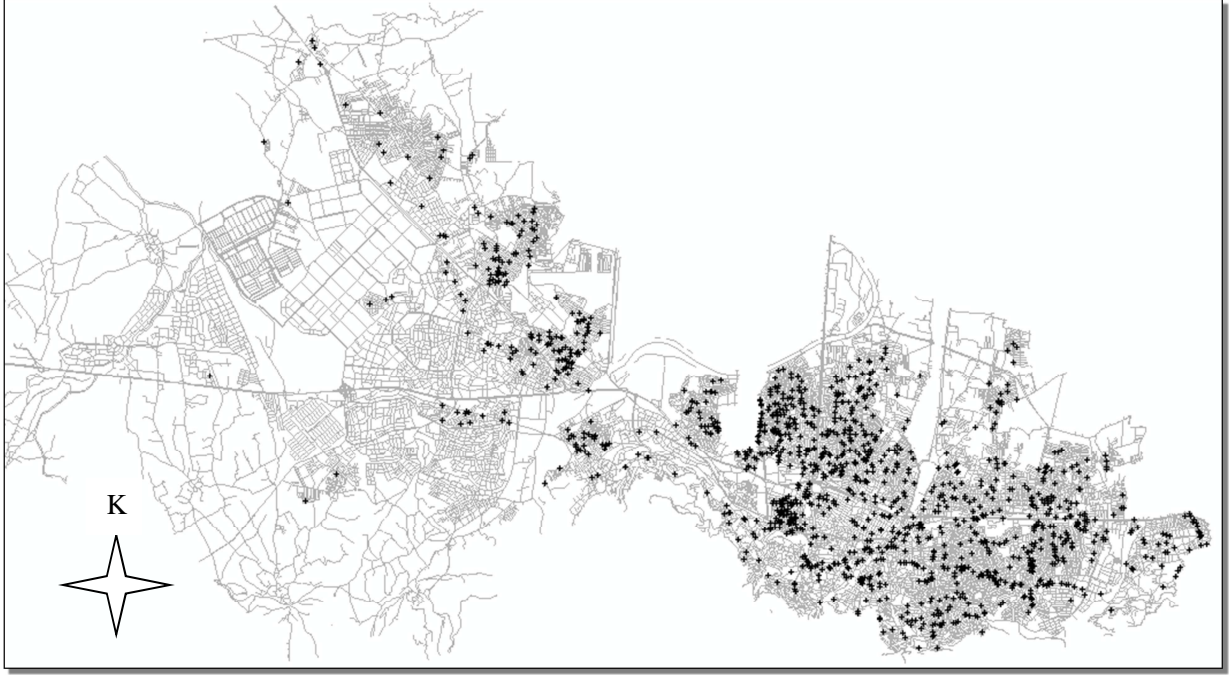


*Şekil 4. Bursa il merkezinde polis sorumluluk bölgesinde içkili yerlerin dağılımı haritası, 2009*



Kahvehanelerin dağılımında dikkat çeken husus şehrin doğusunda daha fazla kahvehane bulunmasıdır. Şehir merkezinde kahvehanelerin çok yoğun olarak bulunduğu bir bölge vardır. Ana caddeler üzerinde ve yakınında da kahvehanelerin yoğunlaştığı yerler vardır. Şehrin batısında ise, kahvehaneler kuzey-batı yönünde giden ana caddeye yakın bölgelerde yoğunlaşmış durumdadırlar. Bu bölgeler Bursa'nın 2009 yılı itibariyle yeni yeni oluşan yerleşim yerleridir. Şehrin batısında kahvehanelerin neredeyse hiç bulunmadığı çok geniş bir alan vardır. Bu bölgede kahvehane bulunmamasının bir nedeni şu olabilir. Bu bölgede çok geniş bir sanayii alanı vardır. Sanayi bölgelerinde kahvehane bulunması çok beklenmez, çünkü kahvehaneler iş esnasında değil, daha çok dinlenme zamanlarında gidilen yerlerdir. İkinci bir nedeni ise bu bölgede var olan kahvehanelerin henüz Oda'ya kayıtlı olmamaları olabilir. Bir üçüncü neden de kahvehane kültürünün artık kaybolması, onun yerine cafe veya pastane türü yerlerin rağbet görmesi olabilir. Yeni oluşan mahallelerde kahvehaneler değil, cafe ve pastaneler açılıyor denilebilir.

*Şekil 5. Bursa il merkezinde polis sorumluluk bölgesinde kahvehanelerin dağılımı haritası, 2009*



Yukarıda sunulan şekiller suçun mekân üzerindeki dağılımının rastgele olmadığını göstermektedir. Bu şekiller ayrıca, liselerin, içkili yerlerin ve kahvehanelerin dağılımının da rastgele



Liselerin, İçkili Yerlerin ve Kahvehanelerin Sokak Üzerinde Oluşan Suça Etkisi  
Bursa Örneği

---

olmadığını göstermektedir. Ancak suçların dağılımı ve liselerin, içkili yerlerin ve kahvehanelerin dağılımı arasında bir ilişki olup olmadığını bu şekillere bakarak anlamak mümkün değildir. Bu ilişkiyi anlamak üzere hiyerarşik regresyon analizi tekniği kullanılmıştır. Bu analizlere geçmeden önce, Tablo 1’de analizlerde kullanılan değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri sunulmuştur. Değişkenler arasındaki ikili korelasyonlar ekte Tablo E1 ve E2’de gösterilmektedir.

Tablo 1’de görüldüğü üzere, sokak blokları üzerindeki ortalama suç sayısı 0,8 ve dağılımın standart sapması 4,9’dur. Bu değer göstermektedir ki sokak blokları üzerindeki suç dağılımı büyük oranda sağa yatıktır. Yani, birçok sokak bloğunda hiç suç işlenmezken, suçların önemli bir kısmı az sayıda sokak bloğunda işlenmektedir. En fazla suç işlenen sokak bloğundaki suç sayısı 679’dur. Bu dağılım geçmiş çalışmada bulunanlarla çok benzerlik göstermektedir<sup>67</sup>.

Liselerin, içkili yerlerin ve kahvehanelerin dağılımları beklendiği gibidir. Sokak bloklarının büyük çoğunluğu üzerinde lise, içkili yer veya kahvehane yoktur. Ancak, liselerin, içkili yerlerin ve

---

<sup>67</sup> Örn.Weisburd, D., Bushway, S., Lum, C., ve Yang, S.-M.; Sherman, L. W., Gartin, P. R., ve Buerger, M. E.

kahvehanelerin bazı sokak blokları üzerinde beklenenin çok üzerinde yoğunlaşma gösterdiği de tabloda görülmektedir. Sayıları çok az olduğu için, eğer rastgele dağılmış olsalardı sokak blokları üzerinde en fazla bir lise, bir içkili yer veya bir kahvehane bulunması gerekirdi. Hâlbuki en fazla lise bulunan sokak bloğu üzerinde üç lise, en fazla içkili yer bulunan sokak bloğu üzerinde 11 içkili yer ve en fazla kahvehane bulunan sokak bloğu üzerinde 6 kahvehane vardır. Bu dağılım, en fazla yoğunlaşmanın içkili yerlerde oluştuğunu göstermektedir.

Liseler, içkili yerler ve kahvehaneler bu çalışmadaki regresyon analizlerinde sokak bloğu seviyesindeki asıl bağımsız değişkenlerdir. Mahalle seviyesindeki bağımsız değişkenlerin istatistiklerine bakıldığında ise şunlar görülmektedir. Boşanmış nüfus oranı zaten beklenildiği gibi çok yüksek değildir. Ortalama boşanmış nüfus oranı yüzde ikinin altındadır. En yüksek boşanmış nüfus oranı da yüzde beşin altındadır. Bu istatistikler Türkiye’de aile yapısının batılı ülkelerde olduğu gibi çok bozuk olmadığını göstermektedir.

Ortaokul diploması olmayan nüfus oranı ortalaması %67’dir. Ortaokul diploması olmayan nüfusun en az olduğu mahallede bu oran

Liselerin, İçkili Yerlerin ve Kahvehanelerin Sokak Üzerinde Oluşan Suça Etkisi  
Bursa Örneği

---

%34 iken, en fazla olduğu mahallede %90'ın üzerine çıkmaktadır. Bu istatistikler eğitim seviyesinin yüksek olmadığını ve mahallelerin eğitim seviyesi açısından çok farklı değerlere sahip olduğunu göstermektedir. Yine Tablo 1'deki istatistik göstermektedir ki Bursa'da işsizlik oranı çok yüksek değildir. Ortalama işsiz erkek nüfus oranı yaklaşık %6'dır. İşsizliğin en fazla olduğu mahallelerde bu oran %10'un üzerine çıkmaktadır.

Kıracı nüfus oranı nüfus hareketliliğinin bir göstergesidir<sup>68</sup>. Kıracı nüfus oranının fazla olduğu (yani, nüfus hareketliliğinin fazla olduğu) mahallelerde sosyal kontrol seviyesi daha düşüktür. Kıralık evde oturanlar komşularıyla ilişkiye girmeye çok istekli değildirler; ev sahipleri bu konuda daha isteklidirler. Mahalle seviyesindeki komşuluk ilişkileri ise sosyal ağların oluşmasında önemli rol oynar. Sosyal kontrol, sosyal ağlar üzerinde gerçekleşir, çünkü insanlar, bir şekilde bağlı oldukları insanların hayatlarına müdahale etmek isterler, hiç tanımadıkları insanların işlerine karışmak istemezler<sup>69</sup>. Mesela,

---

<sup>68</sup> McCord, E. S., ve Ratcliffe, J. H. (2007). A micro-spatial analysis of the demographic and criminogenic environment of drug markets in Philadelphia. *The Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 40(1), 43-63; Rice, K. J., ve Smith, W. R. (2002). Socioecological models of automotive theft: Integrating routine activity and social disorganization approaches. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 39(3), 304-336.

<sup>69</sup> Wilkinson, D. L.

insan tanıdığı bir komşusunun küçük çocuğunu kavga ederken veya sigara içerken görürse müdahil olur, çocuğun anne-babasına haber verir. Çocuğun anne-babasını tanımıyorsa müdahale etmez, anne-babasına da haber vermez. Tablo 1 Bursa'daki kiracı nüfus oranının ortalama %28 olduğunu göstermektedir. Kiracı nüfusun en az olduğu mahallelerde bu oran %4, en fazla olduğu mahallelerde ise %45 civarındadır. Bursa gibi metropol bir şehir için bunlar beklenen değerler gibi görünmektedir.

Liselerin, İçkili Yerlerin ve Kahvehanelerin Sokak Üzerinde Oluşan Suça Etkisi  
Bursa Örneği

**Tablo 1. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri**

	<u>En küçük değer</u>	<u>En büyük değer</u>	<u>Ortalama</u>	<u>Standart sapma</u>
<b>Bağımlı değişken (sayı= 38.189)</b>				
Suç sayısı	0	679	0,8	4,9
<b>Ana bağımsız değişkenler</b>				
<i>Mekân kullanımı (sayı = 38,189)</i>				
Liseler	0	3	0,01	0,12
İçkili yerler	0	11	0,01	0,13
Kahvehaneler	0	6	0,04	0,22
<i>Sosyal düzensizlik (sayı = 144)</i>				
% Boşanmış nüfus	0,0	4,7	1,6	0,9
% Ortaokul diploması olmayan nüfus	34,1	90,3	66,7	12,4
% İşsiz erkek nüfus	1,4	11,0	6,1	1,5
% Kiracı nüfus	3,6	44,9	28,4	8,5
% Başka ülke/şehir doğumlu nüfus	13,1	84,1	46,4	15,5

**Kontrol değişkenleri**

*Sokak bloğu seviyesi*

Sokak bloğu uzunluğu	3,7	997,0	63,8	68,3
Cadde (1=evet)	0	1	0,21	0,41
Sınır bloğu (1=evet)	0	1	0,07	0,26
Evsel olmayan mekânların sayısı	0	61	0,2	0,7
Cami sayısı	0	2	0,01	0,10

*Mahalle seviyesi*

Geçici nüfus	61	41.892	10.021	7.840
--------------	----	--------	--------	-------

---

Tablo 1’de görüldüğü üzere, mahalle sakinleri arasındaki kültürel farkların göstergesi olarak kullanılan başka ülke/şehir doğumlu nüfus oranında çok büyük varyasyon vardır. Bu değişken esasen sosyal düzensizlik teorisindeki etnik/ırksal heterojenlik kavramına benzer bir mantıkla oluşturulmuştur. Etnik/ırksal açıdan heterojen olan mahallelerde olduğu gibi, başka ülke/şehir doğumlu nüfus oranının fazla olduğu mahallelerde de sosyal kontrol seviyesinin daha düşük olması beklenir. Bunun nedeni bölgeler arasındaki kültür

farklılıklarıdır. Tablo 1 göstermektedir ki, ortalama başka ülke/şehir doğumlu nüfus oranı %46'dır. Başka ülke/şehir doğumlu nüfusun en az olduğu mahallede bu oran %13, en fazla olduğu mahallede ise %84 civarındadır. Bunlar, Bursa gibi metropol bir şehir için bile çok yüksek değerlerdir. Bunun bir nedeni güneydoğuda PKK ile mücadele esnasında Olağanüstü Hal yıllarında yaşanan büyük göçler olabilir<sup>70</sup>.

Analizlerde beş kontrol değişkeni kullanılmıştır. Bunlardan birincisi sokak bloğunun uzunluğudur. Daha uzun sokak bloklarında tabii olarak daha fazla suç oluşması beklenir. Tablo 1 göstermektedir ki sokak bloklarının uzunluğu dört metreden yaklaşık bin metreye kadar değişmektedir<sup>71</sup>. Ortalama sokak bloğu uzunluğu 63 metredir. Ama dağılımın standart sapması (yani, 68 metre) göstermektedir ki sokak blokları uzunluğunda çok büyük varyasyon vardır. Sokak bloğu uzunluğu regresyon analizinde maruz kalma oranı değişkeni olarak kullanılmıştır.

Diğer değişkenler ise sokak bloğunun cadde mi sokak mı olduğu, sokak bloğunun mahalleler arasında sınır konumunda olup

---

<sup>70</sup> Duru H. ve Yiğit. M. (2014). Terör ve terörle mücadeleden doğan zararların karşılanması hakkında kanun, uygulanması ve etkileri, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi IIBF Dergisi, 9(2), 123-149.

<sup>71</sup> Bin metreden daha uzun sokak blokları analiz dışı bırakılmıştır.

olmadığı, sokak bloğu üzerinde bulunan camilerin ve işyerlerinin<sup>72</sup> sayılarıdır. Kolay okunması için evsel olmayan mekânların sayısı değişkeni işyeri sayısı olarak adlandırılmıştır. Caddeler üzerinde bulunan sokak blokları daha yoğun olacağı için motive olmuş saldırganların ve uygun hedeflerin bu bloklar üzerinde bir araya gelmeleri ihtimali daha fazladır. Onun için sokak bloğunun cadde mi sokak mı üzerinde olması gerektiğinin kontrol edilmesi gerekir. Sokak bloğunun mahalleler arasında sınır konumunda olmasının suç fırsatlarını artırdığı yukarıda zaten tartışılmıştı. Diğer iki kontrol değişkenine gelince, bunlardan camilerin bulunduğu sokak bloklarında daha az, evsel olmayan diğer mekânların bulunduğu sokak bloklarında da daha fazla suç oluşması beklenir. Evsel olmayan mekânların etrafında daha fazla suç oluşmasının tek nedeni bu mekânlar etrafında oluşan kalabalıklardır; yani, daha fazla sayıda motive olmuş saldırgan ve uygun hedef bu mekânlar etrafında bir araya gelirler.

---

<sup>72</sup> Bu değişken her ne kadar işyeri sayısı olarak adlandırılmışsa da aslında sokak bloğu üzerinde bulunan evsel olmayan mekan kullanımının tamamını kapsıyor. Yani, bu değişkenin değeri hesaplanırken hastanelerin, ATM'lerin, park ve bahçelerin sayıları da toplama dâhil edilmiştir. Okunması daha kolay olduğu için "evsel olmayan yerlerin sayısı" yerine kısaca "işyeri sayısı" denilmiştir.



Camiler ise, dini duyguların insanları suç işlemekten alıkoyacağı düşünülerek kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır. Bu, herkesin Müslüman olduğunu veya dindar insanlar olduğunu söylemek değildir. Ancak bütün dinler erdemli olmayı ve suç işlememeyi salık verirler. İbadethaneler yalnızca varlıklarıyla bile insanlara suç işlememe yönünde telkinde bulunurlar. Dolayısıyla, ibadethanelerin (daha özelde camilerin) fiziki birer kontrol aracı olduğu iddia edilebilir. Onun için de camilerin yakınında daha az suç isleneceği tahmin edilebilir. Ancak bunun test edilmesi gerekir. Bu nedenle sokak bloğu üzerindeki cami sayısı da bu çalışmada kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır.

Tablo 1'deki istatistikler bu mekânların ortalama sayısının beklendiği gibi çok düşük olduğunu göstermektedir. Dikkat çeken bir husus, üzerinde en fazla evsel olmayan mekân bulunan sokak bloğu üzerinde 61 adet bu türlü yerlerden bulunmasıdır. Bu ve benzeri sokak blokları muhtemelen şehir merkezinde bulunan iş alanlarıdır.

Sonuncu kontrol değişkeni geçici nüfustur. Bu değişken için kullanılan değerler LandScan 2008 Veriseti'nden alınmıştır. Mahallelerdeki ortalama geçici nüfus onbin kişinin üzerindedir. Geçici nüfus değeri, en düşük mahalle için 61, en yüksek mahalle için ise

yaklaşık 42 bin kişidir. Bu değerler, mahallelerin geçici nüfus açısından çok farklı değerlere sahip olduğunu göstermektedir. Değişkenin standart sapması dağılımın sağa yatkın olduğunu göstermektedir.

Tablo 1’de sunulan tanımlayıcı istatistikler genel anlamda beklenen seviyelerdedirler. Aşağıda Tablo 2, 3 ve 4’te hiyerarşik regresyon analizi sonuçları yer almaktadır. Tabloların her birinde beş farklı model vardır. Kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenler tabloların üçü için de neredeyse aynıdır. Tablolar arasındaki fark ise kullanılan asıl bağımsız değişkendir. Bu değişken, Tablo 2’de sokak bloğu üzerindeki lise sayısı, Tablo 3’te sokak bloğu üzerindeki içkili yer sayısı ve Tablo 4’te sokak bloğu üzerindeki kahvehane sayısıdır. Aşağıda, Tablo 2 için bu modellerdeki çarpanların nasıl yorumlanması gerektiği detaylıca anlatılmaktadır. Tablo 3 ve 4’teki modeller de benzer şekilde yorumlanması gerektiği için Tablo 3 ve 4’te detaylara girilmeden yalnızca önemli bulgular anlatılmaktadır. Tablo 2, 3 ve 4’teki analizler için HLM 6.0 istatistik programı kullanılmıştır<sup>73</sup>.

---

<sup>73</sup> Raudenbush, S. W., ve Bryk, A. S.

Tablo 2'deki Model 1, hiçbir bağımsız değişkenin kullanılmadığı bir modeldir. Bu modelde aslında basit bir ANOVA testi yapılmaktadır. Bu test göstermektedir ki sokak blokları üzerindeki suç sayısı mahallelere göre farklılaşmaktadır. Yani, bazı mahallelerdeki sokak bloklarında daha çok, bazı mahallelerdeki sokak bloklarında ise daha az sayıda suç işlenmektedir. Bunun böyle olduğunu Tablo 2'deki Seviye-2 kesişimin ratgele etkisi (yani, 1,05,  $p<.05$ ) göstermektedir.

Model 2, iki kontrol değişkeninin kullanıldığı bir modeldir. Bu modelde kullanılan kontrol değişkenleri sınır caddesi ve ana cadde değişkenleridir. Bunlardan, ana cadde değişkeninin çarpanı istatistiki anlamda anlamlıdır (yani, 0,40,  $p<0,05$ ). Bu çarpan göstermektedir ki ana caddelerde diğer cadelere nazaran %50 daha fazla suç işlenmektedir (yani,  $\text{üs}(0,40) = 1,50$ ). Bu modelde sokak blokları ve mahalleler için oluşturulan alternatif  $R^2$  değerleri 0,05 ve 0,0574'dir.

---

<sup>74</sup> HLM programı hiyerarsik regresyon modellerinde bağımlı değişkenin dağılımı Poisson olarak belirlendiğinde bir  $R^2$  değeri üretmemektedir. Ancak, Tablo 1'deki analizler için alternatif bir  $R^2$  değeri şu şekilde hesaplanabilir; Raudenbus ve Bryk 2002; Osgood, D. W., ve Anderson, A. L. (2004). Unstructured socializing and rates of delinquency. *Criminology*, 42(3), 519-549; Anderson, A. L. (2002). Individual and contextual influences on delinquency: The role of the single parent family. *Journal of Criminal Justice*, 30, 575-587; ama Snijders, T. A. ve Bosker, R. J.

Yani, kullanılan bağımsız değişkenlerle, bağımlı değişkendeki varyansın sokak blokları ve mahalleler seviyesinde yaklaşık %5'i açıklanmaktadır.

Model 3'te bir önceki kullanılan değişkenlere ilaveten liseler, içkili yerler, kahvehaneler, camiler ve iş yerleri değişkenleri analize eklenmiştir. Bu değişkenlerden liselerin çarpanı rastgele, diğerlerinin çarpanları da sabit olarak belirlenmiştir. Eklenen değişkenlerin tamamının çarpanları istatistiki anlamda anlamlı ve pozitiftir. Yani, üzerinde lise, içkili yer, kahvehane, cami ve işyeri bulunan sokak bloklarında daha fazla suç işlenmektedir. Daha spesifik olarak, her bir lise üzerinde bulunduğu sokak bloğundaki suç sayısını ortalama %27 (yani,  $\sqrt{0,24} = 1,27$ ), her bir içkili yer üzerinde bulunduğu sokak bloğundaki suç sayısını %54 (yani,  $\sqrt{0,43} = 1,54$ ) ve her bir kahvehane üzerinde bulunduğu sokak bloğundaki suç sayısını %29

---

(1994). Modeled variance in two-level models. *Sociological Methods & Research*, 22(3), 342-363.'e de bakınız:

***Alternatif  $R^2 = (\text{Model 1'in rastgele etkisi} - \text{Model 2'in rastgele etkisi}) / \text{Model 1'in rastgele etkisi}$***

Yukarıdaki formüle göre Model 2'deki kesişimler için Alternatif  $R^2$  değerleri şunlardır:

Alternatif  $R^2$  (sokak blokları seviyesinde) =  $(1,047 - 0,99) / 1,047 = 0,054$

Alternatif  $R^2$  (mahalleler seviyesinde) =  $(2,311 - 2,195) / 2,311 = 0,050$

Liselerin, İçkili Yerlerin ve Kahvehanelerin Sokak Üzerinde Oluşan Suça Etkisi  
Bursa Örneği

---

(yani,  $\text{üs}(0,25) = 1,29$ ) artırmaktadır. Bu arada, her bir cami üzerinde bulunduğu sokak bloğundaki suç sayısını %62 (yani,  $\text{üs}(0,49) = 1,62$ ) artırmaktadır. Ayrıca, liselerin çarpanı için oluşturulan Seviye-2 eğitim'ler için hesaplanan varyans istatistiki anlamda anlamlıdır (yani,  $0,27, p < 0,05$ ). Bu varyans göstermektedir ki liselerin suç üzerindeki etkisi mahalleler arasında farklılaşmaktadır; bazı mahallelerde daha kuvvetli, bazı mahallelerde ise daha zayıftır. Model 3'teki  $R^2$  değerleri göstermektedir ki modelde kullanılan bağımsız değişkenler sokak blokları seviyesindeki varyansın %16'sını, mahalleler seviyesindeki varyansın da %24'ünü açıklamaktadır.

Tablo 2. Hiyerarşik lineer regresyon analizleri, bağımlı değişken = suç sayıları

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		Model 5	
	b	se	b	se	b	Se	b	se	b	se
Sabit etkiler										
Ortalama olay sayısı (baz)	-,97*	,09	-1,03*	,08	-1,22*	,08	-1,44*	,05	-1,44*	,05
Ekonomik dezavantaj	--	--	--	--	--	--	-,12*	,05	-,12*	,05
Boşanmış nüfus (%)	--	--	--	--	--	--	,38*	,07	,40*	,07
Başka ülke/şehir doğ. nüf. (%)	--	--	--	--	--	--	-,01*	,00	-,01*	,00
Kiracı nüfus (%)	--	--	--	--	--	--	,04*	,01	,04*	,01
Geçici nüfus	--	--	--	--	--	--	,04*	,01	,04*	,01
<b>Mahalle seviyesi alternatif R<sup>2</sup></b>			,05		,24		,75		,75	
Sınır caddesi (Evet=1)	--	--	,06	,04	,04	,05	,04	,05	,04	,05
Ana cadde (Evet=1)	--	--	,40*	,03	,33*	,03	,33*	,04	,33*	,04
Lise sayısı(baz)	--	--	--	--	,24*	,09	,33*	,09	,32*	,08
Ekonomik dezavantaj	--	--	--	--	--	--	--	--	-,02	,07
Boşanmış nüfus (%)	--	--	--	--	--	--	--	--	-,35*	,08
Başka ülke/şehir doğ. nüf. (%)	--	--	--	--	--	--	--	--	,01	,01
Kiracı nüfus (%)	--	--	--	--	--	--	--	--	-,00	,01
İçkili yer sayısı	--	--	--	--	,43*	,11	,43*	,08	,43*	,08

Liselerin, İçkili Yerlerin ve Kahvehanelerin Sokak Üzerinde Oluşan Suça Etkisi  
Bursa Örneği

Kahvehane sayısı	--	--	--	--	,25*	,04	,26*	,04	,25*	,04
Cami sayısı	--	--	--	--	,49*	,13	,49*	,12	,49*	,12
İşyeri sayısı	--	--	--	--	,17*	,04	,17*	,02	,17*	,02
<b>Sokak bloğu seviyesi R<sup>2</sup></b>					,05	,16	,16		,16	
Rastgele etkiler										
Seviye-1	2,31	2,20	1,94	1,95	1,95					
Seviye-2 kesişimler	1,05*	,99*	,80*	,26*	,26*					
Seviye-2 eğimler (Lise)			,27*	,24*	,18*					

\* p < 0,05 b = regresyon çarpanı, se = çarpanın standart hatası

Model 4'te, bir önceki modelde kullanılan değişkenlere ilaveten mahalle seviyesindeki değişkenler de analize dâhil edilmiştir. Bu modelde eklenen değişkenlerin çarpanlarının tamamı istatistiki anlamda anlamlıdır. Model 4 göstermektedir ki, ekonomik dezavantaj seviyesi ve başka ülke/şehir doğumlu nüfus oranı arttıkça suç sayısı azalmakta, boşanmış nüfus oranı, kiracı nüfus oranı ve geçici nüfus arttıkça suç sayısı artmaktadır. Ekonomik dezavantaj seviyesi bir birim arttığında sokak bloğu üzerindeki suç sayısı %11 (yani,  $üs(-0,12) = 0,89$ ) azalmaktadır. Bu bulgu sosyal düzensizlik teorisi ile uyumlu değildir; sosyal düzensizlik teorisine göre ekonomik

dezavantaj seviyesi arttığında suçun da artması beklenir. Başka ülke/şehir doğumlu nüfus oranındaki %1'lik bir artış sokak blokları üzerindeki suç sayısında %1'lik (yani,  $\text{üs}(0,01) = 0,99$ ) bir azalışa neden olmaktadır. Bu bulgu da sosyal düzensizlik teorisiyle uyumlu değildir; sosyal düzensizlik teorisine göre etnik/ırksal heterojenliğin suç sayısı üzerindeki etkisi pozitifdir (yani, etnik/ırksal heterojenlik arttığında suç sayısının da artması beklenir).

Boşanmış nüfus oranındaki %1'lik bir artış sokak blokları üzerindeki suç sayısında %47'lik (yani,  $\text{üs}(0,38) = 1,47$ ) artışa neden olmaktadır. Bu çok büyük bir etki gibi görünse de aslında çok büyük bir etki değildir. Bursa mahalleleri arasında boşanmış nüfus oranının en fazla olduğu mahalle için bu oran %5'in altındadır. Boşanmış nüfus oranı, bu çalışmada aile yapısındaki bozulmanın göstergesi olarak kullanılmıştır. Aile yapısındaki bozulma ise sosyal düzensizlik teorisine göre suç sayısında artışa neden olacağı için bu bulgu teoriyle uyumludur. Kiracı nüfus oranındaki %1'lik bir artış suç sayısında %4'lük (yani,  $\text{üs}(0,04) = 1,04$ ) bir artışa neden olmaktadır. Bu bulgu sosyal düzensizlik teorisi ile uyumludur, çünkü bu çalışmada kiracı nüfus oranı nüfus hareketliliğinin bir göstergesi olarak kullanılmıştır ve teoriye göre nüfus hareketliliğinin fazla olduğu mahallelerde daha



Liselerin, İçkili Yerlerin ve Kahvehanelerin Sokak Üzerinde Oluşan Suça Etkisi  
Bursa Örneği

---

fazla suç oluşması beklenir. Son olarak, geçici nüfustaki bir birimlik artış sokak blokları üzerindeki suç sayısında %4'lük (yani,  $üs(0,04) = 1,04$ ) bir artışa neden olmaktadır. Çarpanı daha anlamlı olsun diye, geçici nüfus değişkeninin değerleri analizden önce 1000'e bölünmüştür. Dolayısıyla, geçici nüfustaki bir birimlik, yani 1000 kişilik bir artış sokak blokları üzerindeki suç sayısında %4'lük bir artışa neden olmaktadır. Model 4'un alternatif  $R^2$  değerleri, modeldeki bağımsız değişkenlerin, sokak bloğu seviyesindeki varyansın %16'sını, mahalleler seviyesindeki varyansın ise %75'ini açıkladığını göstermektedir.

Tablo 3. Hiyerarşik lineer regresyon analizleri, bağımlıdeğişken = suç sayıları

Sabit etkiler	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		Model 5	
	b	se	B	se	b	se	b	se	b	se
Ortalama olay sayısı (baz)	-,97*	,09	-1,03*	,08	-1,23*	,08	-1,45*	,05	-1,45*	,05
Ekonomik dezavantaj	--	--	--	--	--	--	-,12*	,05	-,12*	,05
Boşanmış nüfus (%)	--	--	--	--	--	--	,39*	,07	,40*	,07
Başka ülke/şehir doğumlu nüfus(%)	--	--	--	--	--	--	-,01*	,00	-,01*	,00
Kiracı nüfus (%)	--	--	--	--	--	--	,03*	,01	,04*	,01
Geçici nüfus	--	--	--	--	--	--	,04*	,01	,04*	,01
<b>Mahalle seviyesi alternatif R<sup>2</sup></b>			,05		,24		,75		,75	
Sınır caddesi (Evet=1)	--	--	,06	,04	,08	,09	,08	,13	,07	,06
Ana cadde (Evet=1)	--	--	,40*	,03	,31*	,03	,29*	,04	,33*	,04
İçkili yer sayısı (baz)	--	--	--	--	1,24*	,12	1,35*	,17	1,33*	,14
Ekonomik dezavantaj	--	--	--	--	--	--	--	--	,15*	,04
Boşanmış nüfus (%)	--	--	--	--	--	--	--	--	-,13	,08
Başkaülke/şehir doğumlu nüfus (%)	--	--	--	--	--	--	--	--	,03*	,01
Kiracı nüfus (%)	--	--	--	--	--	--	--	--	-,03*	,01

Liselerin, İçkili Yerlerin ve Kahvehanelerin Sokak Üzerinde Oluşan Suça Etkisi  
Bursa Örneği

Lise sayısı	--	--	--	--	,28*	,08	,27*	,08	,27*	,08
Kahvehane sayısı	--	--	--	--	,24*	,04	,25*	,04	,23*	,04
Cami sayısı	--	--	--	--	,51*	,13	,51*	,13	,50*	,13
İşyeri sayısı	--	--	--	--	,16*	,04	,16*	,02	,18*	,03
<b>Sokak bloğu seviyesi R<sup>2</sup></b>					,05	,18	,17		,17	
Rastgele etkiler	Varyans unsurları									
Seviye-1	2,31	2,22	1,90	1,91	1,91					
Seviye-2 kesişimler	1,05*	,99*	,80*	,26*	,26*					
Seviye-2 eğimler (İçkili yer)			,54*	,50*	,33*					

\* p < 0,05 b = regresyon çarpanı, se = çarpanın standart hatası

Tablo 4. Hiyerarşik lineer regresyon analizleri, bağımlı değişken = suç sayıları

Sabit etkiler	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		Model 5	
	b	se	B	se	b	se	b	se	b	se
Ortalama olay sayısı (baz)	-,88*	,09	-,93*	,09	-1,12*	,08	-1,29*	,05	-1,29*	,05
Ekonomik dezavantaj	--	--	--	--	--	--	-,09*	,04	-,11	,06
Boşanmış nüfus (%)	--	--	--	--	--	--	,33*	,07	,39*	,07
Başkaülke/şehir doğumlu nüf. (%)	--	--	--	--	--	--	-,01*	,00	-,01*	,00
Kiracı nüfus (%)	--	--	--	--	--	--	,02*	,01	,02*	,01
Geçici nüfus	--	--	--	--	--	--	,03*	,01	,03*	,00
<b>Mahalle seviyesi alternatif R<sup>2</sup></b>			,06		,27		,75		,73	
Sınır caddesi (Evet=1)	--	--	,05	,04	,02	,05	,02	,06	,01	,06
Ana cadde (Evet=1)	--	--	,40*	,03	,32*	,04	,32*	,05	,32*	,05
Kahvehane sayısı(baz)	--	--	--	--	,24*	,04	,28*	,04	,29*	,03
Ekonomik dezavantaj	--	--	--	--	--	--	--	--	,07*	,03
Boşanmış nüfus (%)	--	--	--	--	--	--	--	--	-,03	,03
Başkaülke/şehir doğumlu nüf. (%)	--	--	--	--	--	--	--	--	,00	,00

Liselerin, İçkili Yerlerin ve Kahvehanelerin Sokak Üzerinde Oluşan Suça Etkisi  
Bursa Örneği

Kiracı nüfus (%)	--	--	--	--	--	--	--	--	-,01	,01
Lise sayısı	--	--	--	--	,22*	,08	,22*	,08	,21*	,08
İçkili yer sayısı	--	--	--	--	,44*	,10	,44*	,08	,45*	,07
Cami sayısı	--	--	--	--	,48*	,14	,49*	,14	,48*	,14
İşyeri sayısı	--	--	--	--	,17*	,03	,17*	,03	,17*	,02
<b>Sokak bloğu seviyesi R<sup>2</sup></b>					,05	,18	,18		,18	
Rastgele etkiler	Varyans unsurları									
Seviye-1	2,20	2,27	1,97	1,97	1,98					
Seviye-2 kesişimler	,82*	,77*	,60*	,23*	,22*					
Seviye-2 eğimler (Kahvehane)			,04*	,04*	,02*					

\* p < 0,05 b = regresyon çarpanı, se = çarpanın standart hatası

Son olarak, Model 5'te, bir önceki modelde kullanılan değişkenlere ilaveten sokak bloğu ve mahalle seviyesindeki değişkenler arasındaki etkileşim çarpanları eklenmiştir. Bu etkileşim çarpanlarından yalnızca boşanmış nüfus oranı istatistiki anlamda anlamlı ve negatiftir. Bunun anlamı; liselerin suç üzerindeki etkisi boşanmış nüfus oranının fazla olduğu mahallelerde daha zayıftır.

Daha önceki modellerde çarpanları anlamlı olan değişkenlerin tamamının çarpanları Model 5'te de anlamlıdır. Ayrıca değişkenlerin çarpan büyüklükleri modeller arasında çok fazla değişmemektedir. Bu bulgu göstermektedir ki, değişkenlerin etkileri kullanılan modele göre farklılaşmamaktadır; yani tutarlıdır. Model 5'in mahalle ve sokak bloğu seviyesindeki alternatif  $R^2$  değerleri de bir önceki modelle aynıdır.

Tablo 3 ve 4, Tablo 2'nin neredeyse aynısıdır. Tabloların üçünde de hemen hemen aynı değişkenler kullanılmıştır. Aralarındaki fark, Tablo 2'de liselerin, Tablo 3'te içkili yerlerin, Tablo 4'te de kahvehanelerin etkileri rastgele olarak belirlenmiştir. Ayrıca, her bir tabloda etkisi rastgele olarak belirlenen değişken ile mahalle seviyesindeki değişkenlerin etkileşimleri modellenmiştir. Yani, Tablo 2'de mahalle seviyesindeki değişkenler ile liseler arasındaki etkileşim, Tablo 3'te mahalle seviyesindeki değişkenler ile içkili yerler arasındaki etkileşim, Tablo 4'te de mahalle seviyesindeki değişkenler ile kahvehaneler arasındaki etkileşim modellenmiştir. Aşağıda, önce Tablo 2, 3 ve 4'te ortak olan bulgular kısaca anlatılmaktadır. Daha sonra da Tablo 3 ve 4'ün spesifik bulguları anlatılmaktadır.

Öncelikle, tablolardaki alternatif  $R^2$  değerleri birbirleriyle neredeyse aynıdır. Yani, tabloların üçünde de alternatif  $R^2$  değerleri Model 2’de sokak bloğu ve mahalle seviyesi için %5 civarında (Tablo 4’te %6), Model 3’te sokak bloğu seviyesi için %16-18, mahalle seviyesi için %24-27 aralığında ve Model 4 ve 5’te sokak bloğu seviyesi için %16-18 ve mahalle seviyesi için %73-75 aralığındadırlar. Tablolarda kullanılan değişkenler neredeyse üçünde de aynı olduğu için alternatif  $R^2$  değerlerinin tablolar arasında benzerlik göstermesi zaten beklenen bir durumdur.

Tablolardaki çarpanların etkisine bakıldığında şunlar görülmektedir. Mahalle seviyesindeki çarpanların etki yönleri her üç tabloda da tutarlıdırlar. Yani, ekonomik dezavantaj ve başka ülke/şehir doğumlu nüfus oranının etkisi her üç tabloda da negatif;boşanmış nüfus, kiracı nüfus ve geçici nüfusun etkileri ise her üç tabloda da pozitifdirler. Çarpanların büyüklükleri de her üç tabloda da benzer seviyelerdedir. Yani, ekonomik dezavantajın çarpanı -0,9 ile 0,12 aralığında, başka ülke/şehir doğumlu nüfus oranının çarpanı her üç tabloda da -0,1, boşanmış nüfus oranının çarpanı 0,33 ile 0,40 aralığında, kiracı nüfus oranının çarpanı 0,2 ile 0,4 aralığında ve geçici nüfusun çarpanı 0,3 ile 0,4 aralığındadır. Tablolar arasında

çarpanlardaki küçük farklılıklar modellemedeki farklılıktan kaynaklanmaktadır ve beklenen bir durumdur.

Sokak bloğu seviyesindeki çarpanların etki yönleri ve büyüklükleri de tablolar arasında tutarlıdır. Yani, sınır caddesi olmanın etkisi her üç tabloda da istatistiki anlamda anlamlı değildir. Ana cadde olmanın etkisi pozitif ve çarpan büyüklükleri 0,32 ile 0,40 aralığındadır. Sokak bloğu üzerindeki cami sayısının etkisi her üç tabloda da pozitif ve 0,48 ile 0,51 aralığındadır. Sokak bloğu üzerindeki iş yeri sayısının çarpanı da her üç tabloda da pozitif ve 0,16 ile 0,18 aralığındadır.

Asıl bağımsız değişkenlerin—yani, liseler, içkili yerler ve kahvehaneler—etkilerine bakıldığında şunlar görülmektedir. Her üç değişkenin de suç üzerindeki etkisi pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Ancak bu değişkenlerin çarpan büyüklüklerinde tablolar arasında önemli farklılıklar görülmektedir. Bunun nedeni bu değişkenlerin çarpanlarının farklı modellerde rastgele veya sabit olarak modellenmiş olmalarıdır. Tablo 2’de liselerin etkisi rastgele olarak modellenmiş ve mahalle seviyesindeki değişkenlerin bu etkiyi ne kadar etkilediği incelenmiştir. İçkili yerlerin ve kahvehanelerin



çarpanları ise sabit olarak modellenmiştir. Yukarıda da değinildiği gibi, Tablo 2'ye göre liselerin suça etkisi pozitif, ama bu etki boşanmış nüfus oranının daha fazla olduğu mahallelerde daha zayıftır.

Benzer şekilde, Tablo 3'te içkili yerlerin çarpanı rastgele olarak modellenmiş, liselerin ve kahvehanelerin çarpanları ise sabit olarak modellenmiştir. Tablo 3'e göre içkili yerlerin suç üzerindeki etkisi pozitif ve ortalama etki büyüklüğü oldukça yüksektir; her bir ilave içkili yer, üzerinde bulunduğu sokak bloğundaki suç sayısını %276 (yani,  $\exp(1,33) = 3,76$ ) artırmaktadır. Tablo 3'un Model 5'ine bakıldığında ayrıca şunlar da görülmektedir. İçkili yerlerin suça etkisi ekonomik dezavantaj seviyesi ve başka ülke/şehir doğumlu nüfus oranının fazla olduğu mahallelerde daha kuvvetlidir; etkileşim çarpanları ekonomik dezavantaj için 0,15,  $p < 0,05$  ve başka ülke/şehir doğumlu nüfus oranı için 0,03,  $p < 0,05$ 'dir. Bu etki, kiracı nüfus oranının daha fazla olduğu mahallelerde ise daha zayıftır; etkileşim çarpanı -0,03,  $p < 0,05$ 'tir. Tablo 4'te kahvehanelerin çarpanı rastgele olarak modellenmiş, liselerin ve içkili yerlerin çarpanları ise sabit olarak modellenmiştir. Tablo 4'ün Model 5'i göstermektedir ki her bir ilave kahvehane, üzerinde bulunduğu sokak bloğundaki suç sayısını %34 (yani,  $\exp(0,29) = 1,34$ ) artırmaktadır. Ayrıca tabloda yine

görülmektedir ki bu etki ekonomik dezavantaj seviyesi daha yüksek olan mahallelerde daha kuvvetlidir; etkileşim çarpanı 0,07,  $p < 0,05$ 'dir.

Analizlerin bulguları yukarıda sunulan entegre modelle kısmen uyumludur. Aşağıda, bulguların teori ve pratik açısından geniş anlamda ne ifade ettiği anlatılmaktadır.

## V. SONUÇ

Bu çalışmada suçun mekân üzerindeki dağılımının suç fırsatlarının dağılımı ile ilişkili olduğu iddiası incelenmiştir. Suç fırsatlarının mekân üzerinde nasıl dağılacağına ışık tutan teorilerden ikisi suç örüntüsü ve sosyal düzensizlik teorileridir. Suç örüntüsü teorisi daha çok fizik ortamla, sosyal düzensizlik teorisi ise daha çok sosyal ortamla ilişkilidir. Suç örüntüsü teorisine göre suç fırsatları en çok evsel olmayan mekânlar etrafında ve bu mekânları birbirine bağlayan yollar üzerinde yoğunlaşır. Bu mekânlardan, geçmiş çalışmalarda ilgi çekmiş ikisi liseler ve içkili yerlerdir. Bu çalışmada bunlara bir üçüncüsü—kahvehaneler—eklenmiştir. Sosyal düzensizlik teorisine göre suçluluk en çok sosyal açıdan düzensiz mahallelerde

yoğunlaşır. Suç fırsatının unsurlarından birisi motive olmuş saldırgandır. Motive olmuş saldırganlar en çok sosyal açıdan düzensiz mahallelerde ikamet ederler. Ayrıca sosyal açıdan düzensiz mahallelerde sosyal kontrol seviyesi de daha düşüktür. Onun için suç fırsatları sosyal açıdan düzensiz mahallelerde daha çok bulunur. Bu çalışmada, rutin aktiviteler, suç örintüsü ve sosyal düzensizlik teorilerinden oluşan entegre bir model ortaya konmuş, daha sonra bu modelden yola çıkılarak öne sürölen hipotezler ampirik verilerle test edilmiştir.

Ampirik araştırma sonuçları göstermiştir ki liselerin, içkili yerlerin ve kahvehanelerin sokak blokları üzerindeki suç sayısına etkisi pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Yani, üzerinde lise, içkili yer veya kahvehane bulunan sokak blokları üzerinde daha fazla suç işlenmektedir. Bunlara ilaveten, suç örintüsü teorisiyle de uyumlu olarak, işyerlerinin (yani, evsel olmayan mekân kullanımının) sokak blokları üzerindeki suç sayısına etkisi pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Ancak rutin aktiviteler teorisine göre beklenmeyen bir sonuç da ortaya çıkmıştır ki camilerin sokak blokları üzerindeki suç sayısına etkisi de pozitif ve anlamlıdır. Hatta camilerin suç üzerindeki etkisi liselerin, kahvehanelerin ve diğer işyerlerinin etkisinden daha

büyüktür; yalnızca içkili yerlerin etkisinden daha küçüktür. Hâlbuki rutin aktiviteler teorisine göre camilerin suç üzerindeki etkisinin negatif olması, yani üzerinde camii olan sokak bloklarında daha az suç işlenmesi beklenir, çünkü camilerdeki rutin aktiviteler ve davranış kuralları suçu bastırıcı etki yaparlar.

Camilerle ilgili beklenmeyen bu bulgunu bir açıklaması şu olabilir. Bursa'da birçok cami yerli ve yabancı turistlerin ilgi odağı konumundadır. Turistlerin ilgi odağı konumunda olan camiler yankesicilik ve benzeri olaylar için uygun hedeflerin çoklukla bulunduğu yerlerdir. Dolayısıyla, bu türlü suçlar açısından özellikle turistlerin ilgi odağı olan camiler suç üreticileri durumundadırlar.

Ampirik araştırma sonuçları sosyal düzensizliğin göstergeleri açısından beklenmeyen sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Daha spesifik olarak sonuçlar göstermiştir ki ekonomik dezavantaj seviyesinin yüksek olduğu mahallelerde daha az suç işlenmektedir. Hâlbuki sosyal düzensizlik teorisine göre bu türlü mahallelerde suçluluk oranları daha fazladır<sup>75</sup>. Yine, başka ülke/şehir doğumlu nüfus oranının fazla olduğu

---

<sup>75</sup> Örn. McCord, E. S., ve Ratcliffe, J. H.; LaGrange, T. C. (1999). The impact of neighborhoods, schools, and malls on the spatial distribution of property damage. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 36(4), 393-422.

mahallelerde daha az suç işlenmektedir. Ama sosyal düzensizlik teorisine göre heterojenliğin fazla olduğu mahallelerde suçluluk oranları daha fazladır. Suçluluk oranlarının daha fazla olduğu yerlerde ise suç oranlarının da daha fazla olması beklenir. Beklenmeyen bu sonuçlar aşağıda tartışılmaktadır.

Sosyal düzensizliğin diğer göstergeleriyle ilgili sonuçlar teoriyle uyumludur. Sonuçlar göstermiştir ki, boşanmış nüfus oranının, kiracı nüfus oranının ve geçici nüfusun daha fazla olduğu mahallelerde daha fazla suç işlenmektedir. Sosyal düzensizlik teorisine göre aile yapısındaki bozulma<sup>76</sup>, nüfus hareketliliği<sup>77</sup> ve nüfus yoğunluğunun<sup>78</sup> suç üzerindeki etkisi pozitiftir. Bu noktada şunu not etmek gerekir ki geçici nüfus sosyal düzensizliğin göstergelerinden birisi olan nüfus yoğunluğunun ölçüsü olabileceği gibi suç fırsatlarının çokluğunun bir göstergesi olarak da

---

<sup>76</sup> McCord, E. S., ve Ratcliffe, J. H.; Smith, W. R., Frazee, S. G., ve Davidson, E. L.

<sup>77</sup> Lockwood, D. (2007). Mapping crime in Savannah: Social disadvantage, land use, and violent crimes reported to the police. *Social Science Computer Review*, 25(2), 194-209; LaGrange, T. C.

<sup>78</sup> Smith, W. R., Frazee, S. G., ve Davidson, E. L.; Greenberg, S. W., Rohe, W. M., ve Williams, J. R. (1982). Safety in urban neighborhoods: A comparison of physical characteristics and informal territorial control in high and low crime neighborhoods. *Population and Environment*, 5(3), 141-165.

değerlendirilebilir<sup>79</sup>. Bu çalışmada geçici nüfus suç fırsatlarının çokluğunu gösteren bir kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır; ancak sonuçlar sosyal düzensizlik teorisini destekliyor olarak da değerlendirilebilir.

Bu çalışma, Amerika'da yapılmış geçmiş çalışmaların—özellikle de Roncek ve arkadaşlarının<sup>80</sup> çalışmalarının—bir anlamda tekrarı durumundadır. Bir farkla ki bu çalışmada liseler ve içkili yerlere kahvehaneler ve kontrol değişkeni olarak da camiler eklenmiştir. Sokak bloğu seviyesindeki sonuçlar teoriyle uyumludur ve geçmiş çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Ancak çalışmada beklenmeyen ve suç teorileri açısından önem arzeden bir husus vardır; sonuçlar sosyal düzensizlik teorisinin tahminleriyle uyuşmamaktadır. Bu durum, teori ve ampirik araştırmalar açısından ilerisi için aslında önemli bir fırsat oluşturmaktadır. Bunun nasıl bir fırsat olduğunun anlaşılması için aşağıda sosyal düzensizlik teorisinden biraz daha detaylı incelenmektedir.

---

<sup>79</sup> Andresen, M. A. (2006). Crime measures and the spatial analysis of criminal activity. *British Journal of Criminology*, 46, 258-285.

<sup>80</sup> Roncek, D. W., ve Faggiani, D.; Roncek, D. W., ve LoBosco, A.; Roncek, D. W., ve Maier, P. A.

Sosyal düzensizlik teorisi ilk olarak Shaw ve McKay<sup>81</sup> tarafından ortaya atılmıştır. Shaw ve McKay<sup>82</sup> Şikago'nun mahallelerinde suçluluk oranlarını incelemiş ve şehrin merkezine yakın mahallelerde suçluluk oranlarının hep daha fazla olduğunu bulmuşlardır. Bu mahallelerin belirgin sosyal yapısal özellikleri şunlardır; fakirlik, etnik heterojenlik, nüfus yoğunluğu ve nüfus hareketliliği. Sampson ve Groves<sup>83</sup> bu özelliklere aile yapısındaki bozulmayı da eklemişlerdir. Sosyal düzensizlik teorisinin ampirik testlerinde mahallelerin bu özelliklerinin birbirleriyle çok ilişkili olduğu—aralarındaki korelasyonun yüksek olduğu—bulunmuştur.

Shaw ve McKay<sup>84</sup>, mahallelerin sosyal yapısal özellikleri ile suç arasındaki mekânizmanın tam olarak ne olduğunu net olarak anlatmamışlardır. Daha sonraki akademisyenlerin yorumlarına göre bu mekânizma ya sosyal kontrol (eksikliği)<sup>85</sup>, ya anomi<sup>86</sup> veya suçluluk

---

<sup>81</sup> Shaw, C. R., ve McKay, H. D.

<sup>82</sup> A.g.e.

<sup>83</sup> Sampson, R. J., ve Groves, W. B.

<sup>84</sup> Shaw, C. R., ve McKay, H. D.

<sup>85</sup> Bursik, R. J.; Kornhauser, R. R. (1978). *Social Sources of Delinquency: An Appraisal of Analytic Models*. Chicago and London: University of Chicago Press.

<sup>86</sup> Merton, R. K. (1938). *Social structure and anomie*. *American Sociological Review*, 3(5), 672-682.

alt kültürüdür<sup>87</sup>. Bunlardan en çok sosyal kontrol (eksikliği) açıklaması benimsenmiş ve ampirik araştırmalarda en çok bu açıklama test edilmiştir<sup>88</sup>. Teoriye göre etnik heterojenlik, nüfus hareketliliği ve nüfus yoğunluğu sosyal kontrol ile ters ilişkilidirler. Bunun nedeni şudur: Bir toplumda sosyal kontrol olabilmesi için insanların ortak normlarda birleşmeleri gerekir; yani neyin doğru ve neyin yanlış olduğu konusunda hemfikir olmaları gerekir<sup>89</sup>. Ayrıca, insanlar arasında sosyal ağların olması gerekir, çünkü sosyal kontrol sosyal ağlar üzerinde gerçekleşir<sup>90</sup>. Etnik heterojenlik—dolayısıyla kültür farklılıkları—ve nüfus hareketliliği ortak normların oluşmasına manidir<sup>91</sup>. Nüfus hareketliliği ve nüfus yoğunluğu da sosyal ağların oluşmasına manidirler<sup>92</sup>. Fakirlik ve bozuk aile yapısı (özellikle Amerika için) çocukların toplumun normlarına göre sosyalleşmelerine

---

<sup>87</sup> Sutherland, E. H., ve Cressey, D. (1955).Principles of Criminology. Chicago: J. B. Lippincott; Wolfgang, M. E., & Ferracuti, F. (1982). The Subculture of Violence: Toward an Integrated Theory in Criminology. Beverly Hills, CA: Sage.

<sup>88</sup> örn.Moneroff, J. D., Sampson, R. J., ve Raudenbush, S. W.; Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., ve Earls, F.; Sampson, R. J. (1988). Local friendship ties and community attachment in mass society: A multilevel systemic model. American Sociological Review, 53(5), 766-779.

<sup>89</sup> Kornhauser, R. R.

<sup>90</sup> Bellair, P. E.

<sup>91</sup> Bursik, R. J.; Kornhauser, R. R.

<sup>92</sup> Bursik, R. J.



olumsuz etki ederler<sup>93</sup>. Sonuç olarak, bu beş sosyal yapısal özelliğin birleşiminden sosyal kontrol (eksikliği) ortaya çıkar. Ampirik araştırmalar bunun böyle olduğunu göstermişlerdir<sup>94</sup>. Ampirik araştırmalar ayrıca bu beş sosyal yapısal özelliğin genelde bir arada oluştuklarını—aralarında yüksek korelasyon olduğunu—göstermiştir<sup>95</sup>.

Bu çalışma için kullanılan verilerle yapılan faktör analizinde ise şunlar gözlenmiştir. Boşanmış nüfus oranı ve ekonomik dezavantaj bir faktörün iki zıt ucuna, başka ülke/şehir doğumlu nüfus oranı ile kiracı nüfus oranı da diğer bir faktörün iki zıt ucuna yüklenmiştir. Bunun anlamı basitçe şudur. Bazı mahallelerde sosyoekonomik açıdan avantajlı, bazı mahallelerde de dezavantajlı insanlar yaşamaktadır. Sosyoekonomik açıdan avantajlı insanların yaşadığı mahallelerde boşanma oranları daha yüksektir. Bazı mahallelerde Bursa'lı olmayanların oranı diğer mahallelere nazaran daha yüksektir. İlginç bir şekilde, Bursa'lı olmayanların daha fazla olduğu mahallelerde kiracı nüfus oranı daha azdır.

---

<sup>93</sup> LaGrange, T. C.

<sup>94</sup> Sampson ve Groves 1989, Lowenkamp, C. T., Cullen, F. T., ve Pratt, T. C. (2003).

<sup>95</sup> Örn.Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., ve Earls, F.

Sosyal yapısal özelliklerde gözlenen bu ilişkilerin batıdan farklı olmasının bir nedeni şu da olabilir. Shaw ve McKay<sup>96</sup> *slums* diye adlandırdıkları bozuk mahallelerin şehrin merkezinde yoğunlaştığını bulmuşlardır. *Slums*, Türkiye’de gecekondu mahallelerinin karşılığı olarak değerlendirilebilir<sup>97</sup>. Şikago’da *slums* şehre yeni gelen insanların gelip geçtikleri mahallelere verilen addır. Bindokuzyüzlü yılların başında Avrupa’dan ve Amerika’nın güneyinden Şikago ve benzeri şehirlere göç eden fakir insanlar ilk başta *slums*’a yerleşmişlerdir. Bu insanlar daha sonra maddi imkânları iyileştiğinde ilk fırsatta şehrin dışarılarındaki mahallelere taşınmışlardır. Türkiye’de ise durum çok farklıdır. Türkiye’de doğu illerinden ve kırsaldan göç ile Bursa ve benzeri büyük şehirlere gelen fakir insanlar ilk önce şehrin dışarılarında bulunan gecekondu mahallelerine yerleşmişlerdir<sup>98</sup>. Benzer şekilde, bu insanlar maddi durumları iyileştiğinde şehrin daha içlerindeki mahallelere taşınmışlardır

---

<sup>96</sup> Shaw, C. R., ve McKay, H. D.

<sup>97</sup> Erman, T. (2001). The politics of squatter (Gecekondu) studies in Turkey: The changing representations of rural migrants in the academic discourse. *Urban Studies*, 38(7), 983-1002.

<sup>98</sup> A.g.e.

Kısaca özetlemek gerekirse bu durum teori ve ampirik araştırmalar açısından şu iki önemli fırsatı sağlamaktadır. Birincisi, sosyal düzensizlik teorisi Türkiye için yeniden üretilmelidir. Türkiye'nin kültürel özellikleri ve sosyal yapısal özellikleri arasındaki ilişkiler bunu gerektirmektedir. İkincisi, yukarıda sorulan, sosyal açıdan düzensiz mahallelerde suçun daha fazla olmasının nedeni bu mahallelerde suç fırsatlarının fazla olması mı, yoksa suçluluğun fazla olması mıdır? sorusu Türkiye'de cevaplanabilir. Amerika ortamında suç fırsatlarının fazla olduğu mahalleler ile suçluluk oranlarının fazla olduğu mahalleler aynı yerlerdir—şehrin merkezindeki mahallelerdir<sup>99</sup>. Dolayısıyla, bu sorunun ampirik verilerle test edilmesi Amerika için mümkün değildir; alternatif açıklamalardan (değişkenlerden) birini sabit tutup (kontrol edip) diğerinin etkisini gözlemlemek mümkün değildir. Bu çalışma göstermiştir ki Türkiye'de, suç fırsatları şehrin merkezinde, suçluluk oranları ise şehrin çevresindeki gecekondu mahallelerinde yoğunlaşmaktadır. Onun için bu soru Türkiye ortamında cevaplanabilir<sup>100</sup>.

---

<sup>99</sup> Wilcox, P., Quisenberry, N., Cabrera, D. T., and Jones, S.; Shaw, C. R., ve McKay, H. D.

<sup>100</sup> Çalışma boyunca suç oranı ile “suç sayısı / nüfus”, suçluluk oranı ile de “suçlu sayısı / nüfus” kastediyorum. Shaw ve McKay suçluluk oranlarını çalıştılar, suç oranlarını değil ve buldular ki suçluluk oranları şehrin merkezinde yoğunlaşıyor.

Son olarak bu çalışmanın eksikliklerinden bahsetmek uygun olacaktır. Bu ve benzeri ekolojik birimlerin analiz ünitesi olarak kullanıldığı çalışmaların ortak bir problemi ünitenin nerede başlayıp nerede bittiğinin net olmamasıdır. Mesela, bu çalışmada üst seviye analiz ünitesi mahallelerdir. Mahallelerin, nüfus, ekonomik dezavantaj, kiracı nüfus oranı ve benzeri sosyal yapısal özellikleri itibarıyla anlamlı varlıklar oldukları varsayılmıştır. Daha spesifik olarak, bu özelliklerin söz konusu mahallenin her yerinde benzer değerler aldığı varsayılmıştır. Mahalle algısı doğal olarak oluşması durumunda zaten bu özelliklerin mahallenin her yerinde benzer değerler alması beklenir. Ancak Türkiye’de mahallelerin sınırları, isimleri ve mahalle algısı doğal olarak oluşmamaktadır. Mahallelerin sınırları ve isimleri devlet tarafından belirlenmektedir, çünkü mahalleler idari yapılanmanın bir parçasıdır. İnsanların mahalle algıları da büyük oranda belirlenen bu sınırlara ve isimlere göre

---

Ayrıca Amerika’da yapılan çalışmalar gösteriyor ki suç da şehrin merkezinde yoğunlaşıyor. Onun için birçok araştırmacı downtown’u (yani, şehir merkezi) kontrol değişkeni olarak kullanıyor. Ayrıca Shaw ve McKay’in çalışmasında slum’lar şehrin merkezindeydi. Slum’lar bizdeki gecekondu yerleşimlerini andırıyor. Bizde ise gecekondu şehir merkezinde değil çevresindedir. Amerika’da suçluluk oranları da suç oranları da şehrin merkezinde yüksekler, çünkü slum’lar da suç fırsatları da şehrin merkezindedir. Türkiye’de ise suç fırsatları şehrin merkezindedir, gecekondu ise şehrin çevresindedir.

belirlenmektedir. Ayrıca, nüfus sayımlarında veriler bu sınırlar baz alınarak toplanmaktadır. Mahalle sınırlarının devlet tarafından belirlenmiş olması bu ve benzeri çalışmalarda kullanılan ölçümlerde hatalar eklenmesine neden olur. Eklenen bu hataların sistematik olduğunu düşünmek için hiçbir neden yoktur; onun için eklenen bu hataların rastgele olduğunu varsaymak gerekir. Rastgele hatanın regresyon analizlerinde etkisi çarpanların standart hatalarının artması ve dolayısıyla çarpanların istatistiki anlamda anlamlı oldukları halde anlamsız olarak bulunma ihtimalinin artmasıdır<sup>101</sup>. Bu durum bu çalışma için şu anlama gelmektedir: mahalle seviyesindeki değişkenlerin etkileri gerçekte istatistiki anlamda anlamlı olduğu halde istatistiki anlamda anlamsız bulunmaları ihtimali daha yüksektir. Ancak Tablo 2, 3 ve 4 göstermektedir ki mahalle seviyesindeki değişkenlerin çarpanlarının tamamı istatistiki anlamda anlamlıdır. Yani, mahalle sınırlarının devlet tarafından belirlenmiş olmasının bu çalışmaya olumsuz bir etkisi olmamıştır<sup>102</sup>. Bu çalışmanın önemli bir

---

<sup>101</sup> Blalock, H. M. (1960). Social statistics (Vol. 1221). New York: McGraw-Hill.

<sup>102</sup> Aslında bu problem Türkiye'ye mahsus da değildir. Amerika'da suçla ilgili mahalle seviyesinde yapılan çalışmalarda da veriler devlet tarafından belirlenen nüfus sayım bölgeleri (census tracts) baz alınarak toplanmaktadır. Wooldredge, yakın zamanda Cincinnati mahallelerine ilişkin çalışmasında bu durumun araştırma bulgularına etkisi olup olmadığını sorgulamış ve verilerin mahalleler veya nüfus sayım bölgeleri baz alınarak toplanması durumunda anlamlı bulguların

diğer problemi suç verilerinin polis kayıtlarından alınmış olmasıdır. Polis kayıtlarından alınan verilerle ilgili problemler daha önceki çalışmalarda da tartışılmış ve ortaya konmuştur<sup>103</sup>. Polisin tuttuğu kayıtlarla ilgili en önemli birkaç problem şunlardır. Birincisi, işlenen suçların büyük çoğunluğu polise intikal etmez ve polise intikal eden suçların da önemli bir kısmı kaydedilmez<sup>104</sup>. İkincisi, farklı polis birimleri suçları farklı şekillerde tanımlayabilirler<sup>105</sup>. Mesela, bir polis birimince işyerinden hırsızlık olarak tanımlanan bir suç başka bir polis birimince açıktan hırsızlık olarak tanımlanmış olabilir. Üçüncüsü, polis suçları kayda geçerken suçlunun, mağdurun veya her ikisinin sosyoekonomik, demografik veya daha başka özelliklerini göz önünde bulundurup ona göre kaydedebilir<sup>106</sup>. Bu durum bireyler için değil mahalleler veya sosyal gruplar açısından da farklılık gösterebilir. Mesela polis suçu ihbar eden kişi sosyoekonomik seviyesi yüksek

---

değişmediğini bulmuştur. Wooldredge, John (2002). Examining the (ir)relevance of aggregation bias for multilevel studies of neighborhoods and crime with an example comparing census tracts to official neighborhoods in Cincinnati, *Criminology*, 40(3): 681-710

<sup>103</sup> Örn. Loftin, C. ve McDowall, D. (2010). The use of official records to measure crime and delinquency, *Journal of Quantitative Criminology*, 26: 527-532.

<sup>104</sup> A.g.e.

<sup>105</sup> A.g.e.

<sup>106</sup> A.g.e.

birisiyse kaydetme, düşük birisiyse kaydetmeme eğiliminde olabilir. Veya sosyoekonomik seviyesi yüksek mahallelerden ihbar edilen suçları kaydetme, düşük olan mahallelerden ihbar edilen suçları kaydetmeme eğiliminde de olabilir. Bunun tam tersi de olabilir. Bütün bu nedenlerle araştırmalarda polis kayıtlarından alınan verilerin kullanılması problemlidir; ancak çoğu zaman polis kayıtları elde bulunan tek kaynaktır. Dolayısıyla bu çalışmanın bulguları da polis kayıtlarında bulunması muhtemel eksiklikler göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir.

Araştırmanın verileriyle ilgili bir diğer problem verilerin farklı tarihlerde toplanmış olmasıdır. Suç kayıtları 2003-2007 yıllarında toplanmıştır. Mahallelerin sosyal yapısal özellikleriyle ilgili veriler 2000 yılı nüfus sayımından alınmıştır. Geçici nüfus ile ilgili veriler 2008 yılına aittir. Bu durumun analizlere olumsuz etki ettiği düşünülmektedir. Ama bu etkinin çarpanların yönlerini değiştirecek kadar, yani pozitif değeri negatif, negatif değeri pozitif yapacak kadar büyük olması çok muhtemel değildir. Böyle bir çalışma için ideal olanı mahallelerin sosyal yapısal özellikleriyle ilgili verilerin ve geçici nüfus verilerinin 2003 yılına yakın bir tarihte toplanmış olmasıdır. Ancak, sosyal yapısal özelliklerin normal zamanlarda çok yavaş

değişmesi beklenir. Dolayısıyla, bu özelliklerle ilgili 2003 yılındaki değerler zaten 2000 yılındaki değerlere benzerdirler. Geçici nüfus da fiziki ortamla çok ilişkilidir. Geçici nüfus yerleşim yerlerinin ve işyerlerinin yoğun olduğu mahallelerde daha fazla, yoğun olmadığı mahallelerde de daha azdır. Benzer şekilde, normal zamanlarda fizik ortam da çok yavaş değişir. Dolayısıyla, 2003 yılındaki geçici nüfus değerlerinin 2008 yılından çok farklı olmaması beklenir. Yine de bu iddialar tahminden ibarettir ve bulgular yorumlanırken verilerdeki bu eksiklik göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu çalışmanın önemli bir diğer problemi sokak bloğu seviyesinde kullanılan kontrol değişkenlerinin az sayıda olmasıdır; sokak bloğu seviyesinde yalnızca beş kontrol değişkeni kullanılmıştır. Hâlbuki sokak bloğu seviyesinde suça etki eden ve kontrol edilmesi gereken başka değişkenler de olabilir. Bağımlı değişkende sokak bloğu seviyesinde açıklanan varyansın düşük olmasının bir nedeni de bu değişkenlerin analizlerde kullanılmamış olması olabilir. Analizlerde kullanılmayan bu değişkenlerin bulguları etkilemiş olması muhtemeldir. Bulgular değerlendirilirken bu kısıtlılığın da göz önünde bulundurulması gerekir.



Suç fırsatları açısından suçun türünün ayrıştırılması gerektiğini söylemiştir. Yani, kısaca demiştir ki mala karşı işlenen suçlar ile kişilere karşı işlenen suçlar açısından fırsat kurguları farklı farklıdır. Dolayısıyla, liselerin, içkili yerlerin ve kahvehanelerin suça etkisi suçun türüne göre farklılık gösterebilir. Onun için de bağımlı değişkenin toplam suç sayısı değil, türlerine göre suçların sayıları olması gerekir (mesela, hırsızlık sayısı, adam öldürme sayısı, vb.). Bu, haklı bir eleştiridir; doğrusu bu çalışmanın bağımlı değişken farklı suç sayıları olmalıydı. Ancak bu çalışma yazarın doktora tezinden uyarlanmıştır. Bahse konu tezde bağımlı değişkenler toplam suç sayısı, şiddet içeren suçların sayısı, evden hırsızlık sayısı, oto hırsızlığı sayısı ve otopark hırsızlık sayısı bağımlı değişkenler olarak kullanılmış ve toplamda 18 regresyon analizi yapılmıştır. Bu makalede derginin sayfa sayısı kısıtlılığı nedeniyle bu analizlerden yalnızca toplam suç sayısının bağımlı değişken olarak kullanıldığı üçü dâhil edilmiştir. Ancak bağımlı değişkenin farklı suç türleri olarak alındığı diğer analizlerde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Duru 2010).

**Tablo E1: Sokak bloğu seviyesindeki değişkenlerin ikili korelasyonları (sayı = 38.189)**

Suç sayısı								
Uzunluk	0,41							
Cadde (Evet = 1)	0,08	0,08						
Sinir caddesi	0,09	0,07	0,28					
Lise sayısı	0,05	0,07	0,01	0,05				
İçkili yer sayısı	0,42	0,23	0,05	0,05	0,01*			
Kahvehane sayısı	0,18	0,10	0,10	0,07	0,01	0,11		
İşyeri sayısı	0,67	0,25	0,10	0,09	0,09	0,32	0,17	
Cami sayısı	0,11	0,04	0,02	0,02	0,04	0,02	0,01	0,10

\* p &gt;,05

**Tablo E2: Mahalle seviyesindeki değişkenlerin ikili korelasyonları (sayı = 144)**

Ekonomik dezavantaj				
Boşanmış nüfus (%)		-0,44**		
Başka ülke/şehir doğumlu nüfus (%)	0,15	-0,50**		
Kiracı nüfus (%)	0,21*	0,17	-0,13	
Geçici nüfus	0,30**	-0,10	-0,03	0,29**

\* p &lt;,05, \*\* p &lt;,01

### **KAYNAKÇA**

Alaniz, M. L., Cartmill, R. S., ve Parker, R. N. (1998). Immigrants and violence: The importance of neighborhood context. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 20(2), 155-174.

Anderson, A. L. (2002). Individual and contextual influences on delinquency: The role of the single parent family. *Journal of Criminal Justice*, 30, 575-587.

Andresen, M. A. (2006). Crime measures and the spatial analysis of criminal activity. *British Journal of Criminology*, 46, 258-285.

Bachman, R. (1991). An analysis of American Indian homicide: A test of social disorganization and economic deprivation at the reservation county level. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 28(4), 456-471.

Barnett, C., ve Mencken, F. C. (2002). Social disorganization theory and the contextual nature of crime in nonmetropolitan counties. *Rural Sociology*, 67(3), 372-393.

Basibuyuk, O. (2008). Social (Dis)organization and Terror Related Crimes in Turkey. University of North Texas.

Blalock, H. M. (1960). Social statistics (Vol. 1221). New York: McGraw-Hill.

Bellair, P. E. (1997). Social interaction and community crime: Examining the importance of neighbor networks. *Criminology*, 35(4), 677-704.

Bernasco, W., ve Block, R. (2009). Where offenders choose to attack: A discrete choice model of robberies in Chicago. *Criminology*, 47(1), 93-130.

Bernasco, W., ve Luykx, F. (2003). Effects of attractiveness, opportunity and accessibility to burglars on residential burglary rates of urban neighborhoods. *Criminology*, 41(3), 981-1002.

Blumstein, A., Cohen, J., ve Farrington, D. P. (1988). Criminal career research: Its value for criminology. *Criminology*, 26(1), 1-35.

Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (1993). Nodes, paths and edges: Considerations on the complexity of crime and the

physical environment. *Journal of Environmental Psychology*, 13(1), 3-28.

Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (1995). Criminality of place: Crime generators and crime attractors. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 3(3), 1-26.

Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (1999). A theoretical model of crime hot spot generation. *Studies on Crime and Crime Prevention*, 8(1), 7-26.

Brantingham, P. L., ve Brantingham, P. J. (2003). Anticipating the displacement of crime using the principles of environmental criminology. *Crime Prevention Studies*, 16, 119-148.

Bursik, R. J. (1988). Social disorganization and theories of crime and delinquency: Problems and prospects. *Criminology*, 26(4), 519-551.

Bursik, R. J., ve Grasmick, H. G. (1993). *Neighborhoods and Crime: The Dimensions of Effective Community Control*. New York: Macmillan.

Cohen, L. E., ve Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588-608.

Cohen, L. E., Felson, M., ve Land, K. C. (1980). Property crime rates in the United States: A macrodynamic analysis, 1947-1977; with ex ante forecasts for the mid-1980s. *American Sociological Review*, 86(1), 90-118.

Cohen, L. E., Kluegel, J. R., ve Land, K. D. (1981). Social inequality and predatory criminal victimization: An exposition and test of a formal theory. *American Sociological Review*, 46(5), 505-524.

Cömerter, N., ve Kar, M. (2007). Economic and social determinants of the crime rate in Turkey: Cross- section analysis. *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 62(2), 37-57.

DeFronzo, J. (1996). Welfare and burglary. *Crime & Delinquency*, 42(2), 223-230.

DeFronzo, J. (1997). Welfare and homicide. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 34(3), 395-406.

Demren, C. (2007). Coffee House Masculinity: A Case of a Gecekondu District in Ankara. Hacettepe University, Ankara.

Dobson, J. E., Bright, E. A., Coleman, P. R., ve Bhaduri, B. L. (2003). Landscan: A global population database for estimating population at risk. V. Mesev (Ed.), Remotely Sensed Cities (pp. 267-279). London and New York: Taylor and Francis içinde.

Dobson, J. E., Bright, E. A., Coleman, P. R., Durfee, R. C., ve Worley, B. A. (2000). Landscan: A global population database for estimating populations at risk. Photogrammetric Engineering and Remote Sensing, 66, 849-857.

Duru, H. (2010). Crime on Turkish Streetblocks: An Examination of the Effects of High-Schools, On-Premise Alcohol Outlets, and Coffeehouses, Cincinnati Üniversitesi, yayınlanmamış doktora tezi.

Duru H. ve Yiğit.M. (2014).Terör ve terörle mücadeleden doğan zararların karşılanması hakkında kanun, uygulanması ve etkileri, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi IIBF Dergisi, 9(2), 123-149.

Eck, J. (1994). *Drug Markets and Drug Places: A Case-Control Study of the Spatial Structure of Illicit Drug Dealing*. University of Maryland, College Park.

Erman, T. (2001). The politics of squatter (Gecekondu) studies in Turkey: The changing representations of rural migrants in the academic discourse. *Urban Studies*, 38(7), 983-1002.

Farrington, D. P. (1986). Age and crime. *Crime and Justice*, 7, 189-250.

Felson, M., ve Clarke, R. V. (1998). *Opportunity Makes the Thief: Practical Theory for Crime Prevention*. London: Crown.

Gottfredson, M. ve Hirschi T. (1990). *A General Theory of Crime*, Stanford, CA: Stanford University Press.

Gök, O. (2009). *Structural Disadvantage, Terrorism, and Non-Terrorist Violent Crime in Turkey*. University of Cincinnati, Cincinnati, Ohio.

Greenberg, S. W., Rohe, W. M., ve Williams, J. R. (1982). *Safety in urban neighborhoods: A comparison of physical*



characteristics and informal territorial control in high and low crime neighborhoods. *Population and Environment*, 5(3), 141-165.

Hindelang, M. J., Gottfredson, M. R., ve Garofalo, J. (1978). *Victims of Personal Crime*. Cambridge, Mass: Ballinger.

Horney, Julie (2006). An alternative psychology of criminal behavior, *Criminology*, 44(1): 1-16.

Kornhauser, R. R. (1978). *Social Sources of Delinquency: An Appraisal of Analytic Models*. Chicago and London: University of Chicago Press.

Kurbin, C. E., ve Weitzer, R. (2003). Retailory homicide: Concentrated disadvantage and neighborhood culture. *Social Problems*, 50(2), 157-180.

Krivo, L. J., ve Peterson, R. D.(1996). Extremely disadvantaged neighborhoods and urban crime. *Social Forces*, 75(2), 619-648.

Köseli, M. (2006). *Poverty, Inequality & Terrorism Relationship in Turkey*. Virginia Commonwealth University, Richmond, Virginia.

LaGrange, T. C. (1999). The impact of neighborhoods, schools, and malls on the spatial distribution of property damage. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 36(4), 393-422.

LandScan TM Global Population Database (<http://www.ornl.gov/landscan/> adresinden erişilebilir)(Cartographer). (2008).

Lockwood, D. (2007). Mapping crime in Savannah: Social disadvantage, land use, and violent crimes reported to the police. *Social Science Computer Review*, 25(2), 194-209.

Loftin, C. ve McDowall, D. (2010). The use of official records to measure crime and delinquency, *Journal of Quantitative Criminology*, 26: 527-532.

Long, A. D. (2005). Residential community identification and psychological well-being: The predictive utility of self-identity as situated in the street block as social group and physical place. *Society for Community Research Action*. Champaign, Illinois.

Lowenkamp, C. T., Cullen, F. T., ve Pratt, T. C. (2003). Replicating Sampson and Groves's test of social disorganization

theory: Revisiting a criminological classic. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 40(4), 351-373.

McCord, E. S., ve Ratcliffe, J. H. (2007). A micro-spatial analysis of the demographic and criminogenic environment of drug markets in Philadelphia. *The Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 40(1), 43-63.

Merton, R. K. (1938). Social structure and anomie. *American Sociological Review*, 3(5), 672-682.

Messner, S. F., ve Blau, J. R. (1987). Routine leisure activities and rates of crime: A macro-level analysis. *Social Forces*, 65(4), 1035-1052.

Miethe, T. D., ve McDowall, D. (1993). Contextual effects in models of criminal victimization. *Social Forces*, 71(3), 741-759.

Miethe, T. D., Stafford, M. C., ve Long, J. S. (1987). Social differentiation in criminal victimization: A test of routine activities/lifestyle theories. *American Sociological Review*, 52(2), 184-194.

Miller, W. B. (1958). Lower class culture as a generating milieu of gang delinquency. *Journal of Social Issues*, 14(3), 5-19.

Moneroff, J. D., Sampson, R. J., ve Raudenbush, S. W. (2001). Neighborhood inequality, collective efficacy, and the spatial dynamics of urban violence. *Criminology*, 39(3), 517-559.

Muş, E. (2010). Examining Violent and Property Crimes in the Provinces of Turkey for the years of 2000 and 2007. Virginia Commonwealth University, Richmond, Virginia.

Osgood, D. W. (2000). Poisson-based regression analysis of aggregate crime rates. *Journal of Quantitative Criminology*, 16(1), 21-43.

Osgood, D. W., ve Anderson, A. L. (2004). Unstructured socializing and rates of delinquency. *Criminology*, 42(3), 519-549.

Osgood, D. W., ve Chambers, J. M. (2000). Social disorganization outside the metropolis: An analysis of rural youth violence. *Criminology*, 38(1), 81-116.

Perkins, D. D ve Taylor, R. B. (1996). Ecological assessments of community disorder: Their relationship to fear of crime and theoretical implications. *American Journal of Community Psychology*, 24(1), 63-107.

Raudenbush, S. W., ve Bryk, A. S. (2002). *Hierarchical Linear Models: Applications and Data Analysis Methods*, Second Edition. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Ltd.

Rice, K. J., ve Smith, W. R. (2002). Socioecological models of automotive theft: Integrating routine activity and social disorganization approaches. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 39(3), 304-336.

Roncek, D. W., ve Faggiani, D. (1985). High schools and crime: A replication. *The Sociological Quarterly*, 26(4), 491-505.

Roncek, D. W., ve LoBosco, A. (1983). The effect of high schools on crime in their neighborhoods. *Social Science Quarterly*, 64(3), 598-613.

Roncek, D. W., ve Maier, P. A. (1991). Bars, blocks, and crime revisited: Linking the theory of routine activities to the empiricism of "Hot Spots". *Criminology*, 29(4), 725-754.

Rountree, P. W., ve Warner, B. D. (1999). Social ties and crime: Is the relationship gendered? *Criminology*, 37(4), 789-814.

Sampson, R. J. (1988). Local friendship ties and community attachment in mass society: A multilevel systemic model. *American Sociological Review*, 53(5), 766-779.

Sampson, R. J., ve Groves, W. B. (1989). Community structure and crime: Testing social-disorganization theory. *The American Journal of Sociology*, 94(4), 774-802.

Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., ve Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277(5328), 918-924.

Sampson, R. J., ve Wooldredge, J. D. (1987). Linking the micro- and macro- level dimensions of lifestyle- routine activity and opportunity models of predatory victimization. *Journal of Quantitative Criminology*, 3(4), 371-393.

Shaw, C. R., ve McKay, H. D. (1942). *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

Sherman, L. W., Gartin, P. R., ve Buerger, M. E. (1989). Hot spots of predatory crime: Routine activities and the criminology of place. *Criminology*, 27(1), 27-55.

Smith, W. R., Frazee, S. G., ve Davidson, E. L. (2000). Furthering the integration of routine activity and social disorganization theories: Small units of analysis and the study of street robbery as a diffusion process. *Criminology*, 38(2), 489-524.

Snijders, T. A. ve Bosker, R. J. (1994). Modeled variance in two-level models. *Sociological Methods & Research*, 22(3), 342-363.

Stewart, E. A., ve Simons, R. L. (2006). Structure and culture in African American adolescent violence: A partial test of the "Code of the Street" thesis. *Justice Quarterly*, 23(1), 1-33.

Taylor, R. B. (1997). Social order and disorder of street blocks and neighborhoods: Ecology, microecology, and the systemic model of social disorganization. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 34(1), 113-155.

Taylor, R. B., ve Harrell, A. V. (1996). *Physical Environment and Crime*. Rockville, MD: National Institute of Justice. (Document Number)

Taylor, R. B., Koons, B. A., Kurtz, E. M., Greene, J. R., ve Perkins, D. D. (1995). Street blocks with more nonresidential land use

have more physical deterioration: Evidence from Baltimore and Philadelphia. *Urban Affairs Review*, 31(1), 120-136.

Topçuoğlu, T (2013). Türkiye’de polise kayıtlı suçların rutin aktiviteler teorisi açısından bölgesel dağılımı, *Polis Bilimleri Dergisi*, 15(13), 125-147.

Veysey, B. M., ve Messner, S. F. (1999). Further testing of social disorganization theory: An elaboration of Sampson and Groves's "Community Structure and Crime". *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 36(2), 156-174.

Warner, B. D. (2007). Directly intervene or call the authorities? A study of forms of neighborhood social control within a social disorganization framework. *Criminology*, 45(1), 99-129.

Warner, B. D., ve Pierce, G. L. (1993). Reexamining social disorganization theory using calls to the police as a measure of crime. *Criminology*, 31(4), 493-517.

Warner, B. D., ve Rountree, P. W. (1997). Local social ties in a community and crime model: Questioning the systemic nature of informal social control. *Social Problems*, 44(4), 520-536.



Weisburd, D., Bushway, S., Lum, C., ve Yang, S.-M. (2004). Trajectories of crime at places: A longitudinal study of street segments in the city of Seattle. *Criminology*, 42(2), 283-321.

Wilcox, P., Quisenberry, N., Cabrera, D. T., ve Jones, S. (2004). Busy places and broken windows? Toward defining the role of physical structure and process in community crime models. *The Sociological Quarterly*, 45(2), 185-207.

Wilkinson, D. L. (2007). Local social ties and willingness to intervene: Textured views among violent urban youth of neighborhood social control dynamics and situations. *Justice Quarterly*, 24(2), 185-220.

Wolfgang, M. E., ve Ferracuti, F. (1982). *The Subculture of Violence: Toward an Integrated Theory in Criminology*. Beverly Hills, CA: Sage.

Wooldredge, John (2002). The (ir)relevance of aggregation bias for multilevel studies of neighborhoods and crime with an example comparing census tracts to official neighborhoods in Cincinnati, *Criminology*, 40(3): 681-710.